

ויכוח רבינו יחיאל

מסאריז

מבעלי התוספות

עם מזמור אחד לפני לודויג התשיעי מלך צרפת ותהגמונים בפאריז בשנת
הראשונה לאלף הששי.

עם

הולדות רבינו יחיאל

רבותיו ותלמידיו, קרוביו ופעולותיו. והשקפה על חיי היהודים בצרפת בתקופה
זו, עם קורות הויכוח ותוצאותיו.

ממני

ראובן מרגליות

בהוצאת בית מסחר הספרים עתיקים וחדשים

Księg. R. Margulies LWÓW Kaźmierzowska 35 (Poland)

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות חייו

דבי אלעי לשיבה של מצלה, מלא רבנו מקומו בתור ראש הישיבה הגדולה בפאריז שלמדו בה יותר משלש מאות תלמידים מגבורי ישראל במלחמת התורה ז):

מתלמידיו המובהקים נודעו לנו הרבנו יקר מקינון ח), רבנו אליעזר מפרובינש ט), רבנו ידידיה י), רבנו פרץ ב"ר אליהו מקורביל יא), רבנו יצחק ב"ר יוסף.

רבינו הגדול ר' יחיאל ב"ר יוסף הנקרא שיריוש א), שנתכנה מגדולי דורו בתוארי כבוד החסיד ב), הקדוש ג), והמלאך המשיח ד), נולד בעיר מיץ אשר בצרפת ה):

רבנו המובהק היה רבנו יהודא גור אריה מפאריז הנקרא סיר ליאון ו), ובושגת ד' אלפים תתקס"ד כאשר נתעלה האריה

א) ראה באור זרוע ח"א סי' תשמ"ט שכתב: ואני ראיתי בפרי"ש כתב הפסח לאשר שיצאנו מכהכ"ט שהתיר מורי רבינו יהודא וצ"ל הנקרא שיר ליאון נולד"ג בפסח, והר"י יחיאל הנקרא שיריוש היה באותו מעמד וכו'. ותשובת רבינו יצחק מווינא בעל אור זרוע הנבאה גם בשו"ת מהר"ם ב"ר ברוך מרוטנבורג ולבוב כת"ר סי' קס"ו ושם מבואר והר"י יחיאל ב"ר יוסף היה באותו מעמד וכו'. וכן מבואר באו"ז ח"ד על מס' עבודה זרה סי' רצ"ו: ושאילתי להרב ר' יחיאל ב"ר יוסף וצ"ל הוא הנקרא שיר ויו"ש וכו'. וענין השם "שיריוש" או "שיר ויו"ש" הוא סור **Vivus** תרגום שם "יהי" ראה מגוון ח"ד צד קע"ח: כי עיין באורחות חיים להרא"ה מלוניל ח"ב הל' איסורי מאכלות סי' י"ב: הורה חר"י יחיאל החסיד מפאריז וצ"ל וכו'.

ב) שם ח"א הל' ציצית סי' ט"ז: כתבו חכמי צרפת בשם הקדוש רבינו יחיאל ז"ל וכו'. וכתב בו הל' ציצית סי' כ"ב.

ג) לפנינו בהויכוח. ועוד בתוארים מופלגים בספרי הקדמונים.

ד) הוא **MeaX** וראה בשו"ת מהר"ל סי' כ"ט ובס' על חכמי צרפת מר"ח גרוס צד שם"א ועיין ברא"ש יבמות פ"ד סי' ו' שכתב: וכן הורה הר"י יחיאל ב"ר יוסף מפרי"ז ז"ל מארץ הירון וכו'.

ה) שנראה שצ"ל מארץ דיון **Dijon** עיין גרוס שם צד קנ"א:

ו) רבינו סיר ליאון נולד בערך שנת ד"א תתקכ"ו לאביו רבנו יצחק שהיה תלמידו של הרבנו חם ומסר לבנו הוא רבנו גור אריה תשובת מענינת אשר כתב הר"ת להכמי אינלפירא בענין עופות הגדילות כאילן ראה מהר"ם בר ברוך לבוב סי' ק"ס. מרדכי חולין סי' תשל"ה ובאורחות חיים ח"ב הל' איסורי מאכלות סי' ק"א ובאריכות בענין זה במתנות מנחת כבאים וזין תרפ"ו. וחותנו של רבנו סיר ליאון היה רבנו אברהם ב"ר יוסף מאורליניש, אחד מהלמי התוספות המפורסמים מוזכר בתוס' ברכות מ"ה ע"ב ד"ה שאני ובאו"ז הל' מעודה סי' קפ"ד ומרדכי ברכות סי' שלשה שאכרו ועיין בקורא הדורות הוצאת: קסל י"ד ע"ב הערה כ'. רבנו גור אריה הרכיץ הורה הרבה וכל גדולי הדור היו תלמידיו. היבר תוספות לכל הש"ס, והמה מוזכרים הרבה בספרי גדולי הקדמונים שבאו אחריו. ומהם נדפסו ורק על מס' ברכות וכווארשא בשם "ברכה משילשת" ובטעות יחס אותם המו"ל לרבנו יהודא החסיד בעל ס' חסידים ובאמת אינם רק של רבנו יהודא מפאריז גור אריה. כן חיבר פירוש עה"ת בדרך עומק פשוטו של מקרא ומוזכר הרבה כבעלי התוס' עה"ת. גם יסד פיוטים שונים עיין עמודי העבודה ח"א צד ס"ח. ונפטר יחי' עד בן נ"ח שנה בשנת ד"א תתקפ"ד:

ז) יענין שו"ת מהר"ם בר ברוך סי' ר"ו. ובטעות ר' יעקב שליו רבנו שסבב בארצות שונות לקבץ תמיכה לכלכלת הישיבה נדפס מהדש באוצר הספעות מיד אייזענשטיין:

ח) עיין שלטי הנבורים למרדכי סוף גיפין. ובהנהגות הסמ"ק סי' קפ"ד:

ט) ראה אורחות חיים להרא"ה מלוניל ח"ב הל' צדקה סי' א"צ:

י) מרדכי סועד קטן הל' אונן סי' תתקל"ו:

יא) בספרי הקדמונים הובאו הרבה דברים שאמר הרבנו פרץ בשם רבנו יחיאל מורו. עיין מרדכי חולין סי' תרצ"ט. ובהנהגותיו לסמ"ק סי' צ"ג וצ"ו. בהנהגות מייסודי ת"י

תולדות רבינו יחיאל מפארז וקורות הולכות

2

יוסף מקורביל בעל הסמ"ק יב, ורבנו
מרדכי ב"ר הלל בעל המרדכי יג, אלו
השנים האחרונים רבנו יצחק מקורביל בעל
הסמ"ק ורבנו המרדכי היו חתני לוקחי
בנותיו של רבינו יד : עם תלמידיו למודי ה' שקד רבנו על
התורה ודבריו שלח בישראל, להאר
עיני המעינים בחבוריו, המה תוספות לכל
הש"ס

אשוח ספ"ג ועוד. רבנו פרץ הרבין תורה בקורביל בזמנו של מהר"ם מרוזנבורג והרשב"א. והמה
השלשה היו עמודי בית ישראל בזמנם אשר כל מבקש דבר ה' פנה אליהם עיון תשובת הרשב"א
ח"ד סי' קנ"ב. וכיחוד העידו על רבנו פרץ דלא מצתבך דדיק כוותי' שו"ת מהרי"ק סי' ק"ב .
וראה שם סי' קמ"ב. הרבנו פרץ חיבר תוספות לכל הש"ס עיון מרדכי ב"ק סי' ט"ט ועבודה ורת
סי' תתל"ט. והובאו הרבה בספרי הקדמונים. והתוספות של פנינו על מסכתות עבודה ורת
מכות ומעילה המה מיסוד הרבנו פרץ עיון שם הגדולים ערך תוס' ובשו"ת מהרי"ק סי' ל"ב.
כן חיבר ההנהגות לסמ"ק והנהגות לתשב"ץ (עיון שו"ת רשב"ץ ח"א סי' קע"ו ולקוטי מהרי"ל
סה"ל סוכה). ועוד חיבר סי' דינין מובא בכל בו סי' ק"ו. וגם השיב הרבה תשובות. ואחדות
מנהן מובאות בהנמיני אשוח פי"ד ה"ג . כל בו ס"ס קמ"ב וקמ"ד ועוד :

יב עיון קורא הדורות לר"ד קונפורטי (הוצאת קסל) י"ד ע"ב . ובש"ח"ג להגהות ח"ב ערך
עמודי גולה וראה בפמ"ק סי' רנ"ה. ובנומה הגם המובא שם בפי' קפ"ד ובכל בו סי'
ע"ז מכואר שהיה בפארז בשנת המצות אלפים ומ"ה. והוא לא כמ"ש הגהות"א שם שנפטר בשנת
ה"א ל' . רבנו הר"י מקורביל חיבור ספרו זה עמודי גולה או מצות קטן לזכות הרבים אחרי
שריפת התלמוד וספרי הלכה. למען ידע כל אדם מישראל בקצרה המעשה אשר יעשה ע"פ
התורה. וכתב השב"ץ בח"א סי' נ"א כי כל דבר זה הספר הם קב ונקי וכדאי לסמוך עליו.
עוד חיבר ס' לקוטי דינים מובא בתשובות מהרי"ל סי' קפ"ה והוא הנקרא רבנו יצחק בעל החוטם
עיון תשב"ץ סי' כ"ו :

יג עיון מרדכי עירובין פ"ו סי' תקכ"ד : פעם אחת ראיתי בבית חמי דת' יחיאל מפארז
שעירבו וכו'. ובביצה פ"ד סי' תרצ"א וכן היו נוהגים בבית חמי רבנו יחיאל
ויחיאלו מפארז ז"ל וכו'. וזכר לדבר על קורבה משפחתית של המרדכי לרבנו יחיאל נמצא
בפיוט נכד בעל המרדכי ומובא בס' הפייסנים מריט"צ צד תק"ח) שחתום בראשי הבתים: יחיאל
הצעיר ברבי יוסף בן הקדוש הרב ר' מרדכי ברבי הלל בן בתו של רבנו אליעזר אבן העזרי.
קריאת השם יחיאל ב"ר יוסף מוכיר שמו של רבנו כנהוג בישראל לקרא על שם אבותיהם.
ואשר תיאר את זקנו המרדכי ב"ס הקדוש והוא לאשר וכידוע נהרג המרדכי
ואשתו זעלרא וחמשת בניהו על קדוש ה' בנירנבורג יום כ"ב אב שנת ה"א
ושבעים :

יד ראה קורא הדורות כ"ד ע"א. וכן מצינו 'המרדכי בפסחים פ' כל שעה סי' תקפ"ח כתב:
אמנם גס' הר' יצחק מקורביל כתב בספר המצוה הקצר אשר יסד וכו'. אמנם מצינו
עוד כי רבנו מאיר הכהן בעל הנהגות מייסונות הקיא כהד' אשוח פ"ט ה"א גס' ר' מרדכי ב"ר
הלל. והיו לפי זה הסמ"ק המרדכי ובעל הנמיני תלמי גס'. וראה בש"ח"ג מע"ס ערך רבנו
יצחק מפארז שהביא מס' חרדים 'ערבנו יעקב בעל השו"ת סן השמים היה גיסו של
המרדכי. ונפלא הדבר מאד שכל הני צנתרי דהבא ארבעה גס' הם. אמנם ובפת"ה לשו"ת
סן השמים עם הנהגותי אור לשמים הערתי כי לפי סדר הומנים אי אפשר שהמרדכי אשר נהרג
עקב"ש בשנת ה"א ע' היה גסו של הר"י מפארז ש"ס. שאילתא לעילא בשנת ד"א תתקס"ג.
ובאו כן יפלא יחס קורבת המרדכי וסמ"ק לרבנו יחיאל מאשר מצינו כי הרבה פעמים הביאר
דבריו ולא תארוהו חס' יראה גם מרדכי פסחים תקס"ט והולין סי' תקס"ט ועיון בהקדמת פסקי
הר"י מקורביל מודפס בישרון כרך ט' :

עיון

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח ב 8

המדרש, עד כי יהודי מדינת צרפת לא יכלו לכלכל הוצאות הישיבה המפוארה ההיא, אז שלח רבנו את שליחו הנאמן ר' יעקב שנסע בתור שד"ר לארצות רחוקות וסבב גם גילי ארץ ישראל. לקבץ תמיכה בשביל

הש"ס טו), שיטות טז), תשובות יז), פסקים יח), ומירוש על התורה יט):
ושאנן ישב רבנו באהל בית מדרשו וממעיין חכמתו השקה עדרי צאן קדשים, ובימיו אתוספי מאות ספסלי בבית

טו) עיין באורחות חיים ח"ב הל' אבל סי' ייב שהוא א מתוספות רבנו יחיאל. וכן מביא סמך רבנו אליהו מנחם מלונדריש (מדעי היהדות ח"א צד ס"ה). ומזכירים בתוספות ששלחנו בכרכות ד"ו מע"א ד"ה לחם, שם מ"ג ע"א ד"ה הואיל, פסחים ק' ע"א ד"ה ר"י, יומא י"ח ע"ב ד"ה וחירי, וכתובות פ"ו ע"א ד"ה לאשה, ובהגמ"ו חו"מ פ"ח אות ח', כל בו סי' קי"ד, ועיין בשו"ת כהר"י קולין סי' ג"ג:

ראה מרדכי הולין סי' תרנ"ג, ועיין בהגהות מרדכי יבמות סי' ק"ז מעשה ראיתי בפרישת של רבנו יחיאל וכו', וכל בו סי' נ'.

יו) אחרות הובאו באור ורע ח"א הל' חלה סי' רכ"ה, שם עו"ת סי' תשע"ג, מרדכי פסחים פ"ו, וכן הביא מהר"ק בס' ק"ב: נמצא במרדכי וכן מאר וז"ל ושלח רבנו יחיאל מפאריש אל רבנו נתנאל מקינון וז"ל אל מורי רבינו נתנאל שלום, בקשני פני בבור וכו':
יח) ועיין באורחות חיים ח"ב הל' איסורי מאכלות סי' ק"ב, שהביא רבינו יחיאל בדינין שחיבר וכו', ועיין בשו"ת מהר"ק סי' ק"ו אודות נוסח גטין מבית דינו של הר"ר יחיאל מפאריז, וראה באורחות חיים ח"ב הל' גטין סי' ה', וכן הובא ברשימת הספרים כודליאנא מסמך 2348 כתב יד הנראות מזה"ר יחיאל החסיד מפאריש וז"ל... עד מליק אלו ההוראות, ומספרם ע"ב, וסימנך יושבי לשכת הגזית:

יט) הובא הרבה פעמים בס' דעת וקנים עה"ת, וראה באוצר נחמד ח"ב צד ע"ז, ובעל מדר הדורות ח"א ה"א י"ח הביא משלשלת הקבלה (נ) כזה"ל: ראיתי בקונטרס שזת

הקדוש ורבנו יחיאלו היה ג"כ חכם בקבלה מעשות, והיה בבית מדרשו נר שמן והיה מדליקה בכל ערב שבת ודולקת כל השבוע בלי שטן, וזה היה מפורסם אצל כל אנשי העיר עד שהגיע לאוון מלך צרפת, ושלח בערו וישאלוהו אם אמת הדבר, וכפנור, או משום שלא יחזיק ויהרא לעצמו או שמא יחזיקו למכשף, והמלך חשב ללכת לראות בעיניו את הדבר, ויועין עם שריו ללכת בליל ד', והנה היה מנהג העיר שהפריצים היו דופקים בלילת בבית יהודים כרי שיעניקו להם איוה דבר, וזה החסיד למען לא יפסקו מלימודו היה דוקה מסמר ותוקעו בארץ, וכשהפריצים היו דופקים בלילת הוא מכה המסמר בפטיש והפריץ הית נעלל בארץ, ועתה כבא המלך והיה דופק בלילת, והרב מכה בפטיש, והמלך נעלל עד מתניו, וכשרצקו שנית והרב הכה שנית חור המסמר לאחוריו למרחוק, ויפחד הרב ואמר אין זה כי אם המלך, ויך ויפתח הפתח וישתהוה לפניו ויאמר תחול לי כי לא ידעתיך, וגם המלך נתחללתי כי כמו שהמסמר יצא מן הארץ כן גם הוא יצא מהקבר, והמלך ושריו יראו מן תבלעמו ארץ, ויאמרו להרב עורנו, והוא העלם לבית אצל האש ונתן להם מיני פתיקה וישובו לאיתנם הראשון וירשאל מהמלך מה אדוני מבקש בשעות אלה היא ידעתי שיש רוח אחד אצל פתחי המכליע כל הקרב אלי להינקי ואלמלא שירדתי להצילך היית נבלע סכל וכל, אמר המלך כבר נבלעתי נאשריך שחצלתני, ואני באתי אריך כי שמעתי היותך חכם בהכמת חכישוף, והראיה כי יש דך נר דולק בלי שמן, הציב הרב איני מבקש היו אבל אני חכם בהכמת המכע ויודע מנולות, והראה לו חנר דולק בלי שמן אבל הוא חומר מאיר כמו שמן, ויתמה המלך מאוד, והושיבו כחצירו ויהי לו למען, ויגרל האיש בעושר וכבוד, ויקנאו בו השרים וילשינוהו באמרם שאם יגע המלך בכום וין היהודי לא ישתה מסנו, ויהי היום ויתן המלך כום וין להיחודי לשותת, והציב הרב לא אובד לשותות ברגע זו אך פרס נסעך משלחנך

אשתה

רבנו על
א"ל, להאר
נוספות לכל
ש"ס

שב"א, והמת
בת הרשב"א
סי' ק"ב,
עבודה זרה
עבודה זרה
סי' ל"ב,
מי מהר"ר
ת, ואחרות

ח"ב ערך
בכל בו סי'
צפארי בשנת
רבים אחרי
יעשה ע"פ
סמך עליו,
בעל החומס

אל מפריש
נו יואל
אל נמצא
סי' יחיאל
מבי העורי,
אבותיהם,
מרדכי
שנת ה"א

ח"ה כתב:
בנס מצינו
מרדכי ביר
ערך רבנו
סו של
הה לשו"ת
אשרצנהרב
תתקס"ג
ים הביא
דסת פסקי

י"ן

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח

4

בשכיל המוסד הזה מרכז התורה שבאותו
דור שממנו זרח אור התורה לכל ישראל כ):
אבל לא ארכו ימי שלות רבינו כי באלו
הימים קם צורר אחד, ממעי ישראל
יצא מהרס ומהרב שהסיב הרבה רעות
להעם שממנו יצא וביקש לעקור את תורתו.
הוא המומר „דונין“ מילדי עיר לא ראשעל
בצרפת, האיש ההוא בעודו ביהדותו
כפר בריש גלי בתורה שבעל פה ודברי
חכמים, ולכן החרימו רבינו הקדוש בשנת
תתקפ"ד והבדילו לרעה מקהל בני אמונים כא),
בראותו כי בודד הוא במועדו וארס כפירתו
לא יגע בהם התנצרו, והסיב שמו „ניקולו“
מלא שנאה ואיבה על התלמוד ועל גושאי

דגלי הרבנים חשב מהשבות להתגקם
משניהם כב):
מידן היתה ההרגה הנוראה בקהלות אנזשו
ופטיוב בשנת תתקצ"ו, יותר מחמש
מאות איש נאנסו להמר דתם ושלשת
אלפים מקדושי ישראל מסרו נפשם על
קדושת השם כג), ובדם השפוף הזה עוד
לא שככה חמתו, שנאה נטר לתורת ישראל
ואותה חפץ להעביר מן העולם, ויסע לרומא
והתיצב לפני האפיפיור גריגור התשיעי,
והביא לפניו דבה רעה על התלמוד.
בשלשים וחמש סעיפים ערך כתב פלסתר
להשטן על התלמוד בכלל ועל האגדות
התמוהות בפרט וביחוד על המשפטים שבו
ביחס

אשתה. ובהגיע עת רחיצת הידים למלך אחר האוכל רחץ ידיו אל אגן זהב ותיכף לקח הרב
חמים חמים וישת לפני המלך והשרים. ויאמר הרב אליהם בשתי' הוצאת אני חפץ שמוחרת לי אבל
בכום וין אינו יכול לשתות להיותו אסור לי מן התורה. והמלך שמר הדבר ויאהבתו כפלים.
ובדומה לזה שמעתי שאירע לרמב"ם ואחרים עכ"ל השלשלת הקבלה :

כ) ראה מסעות הר' יעקב (הודפס מחדש באוצר המסעות מר"ד איזענשטיין :
כא) ועיון באגרת ר' יעקב מוינציאה להסוטר פארל (מודפס בגנוי גמטרות הוצאת קובק ח"ב)
שכתב (שם צד כ"ט) הלא ידעת אם לא שמעת את אשר קרה לדוני המין.
אשר המיר חקי ה' ותורותיו ונס דת רומי לא היה מאמין. והרב הקדוש רבנא
יחיאל לכבוד אלהי השמים דחה אותו בשתי ידים והבדילו לרעה בקול שופר ובחרושה.
כי לא היה בסיו נכונה. ואכדה ונכרתה מסנו האמונה. ויהי שורש פודה ראש ולענה. והמין
הזה הלך לפני המלך אשר על כל המלכים עלה לשם ויתחלה ? וידבר „שקרים“ ושם עלילות.
דברים, כי כלילי פסח אנו שוחטים נערים קמנים בחיק אמותם אמונים. וכן קימו וקבלו
עליהם היהודים. וידו נשים רחמניות בשירי הילדים. ואנו אוכלים בשרם ושותים דמם. למאמנינו
הרבה יד ה' כפ להומם עד תומם. ויחשב הרשע להשמדינו, ונתן חרב ביד המלך להרגנו. כחש
לו. ואלהינו השיב לו כפעלו. והכריתו והשמידו. מבטן מי יצא הבליעל וכופר באלהי השמים
מי ילדו. והמלך הנכבד בתום לבבו ובנקיון כפיו לא האזין לסוליו ולא שמע אליו וידע כי
בסילות ואולת והבל. ולא האמינו מלכי ארץ וכל יושבי תבל. וולתי פרא למוד מדבר מלא דבר
ורשע אשר נפשו אותה רע חנף ומרע. וישלח אלהינו אחד מן הדברים אשר לו. והשיב בראשו
גפולו יען כו מרד. ועל קדקדו חממו ירה. והרב ההוא לקח כדור עופרת. לתהלה לשם
ולתפארת. ויבא עליו יום אידו. והאלהים אינה לידו. יען שלח יד לשונו כחכמים. הכה
ומת אין לו דמים. וישפך עליו חמתו. כן יאבדו כל אויבך ה' ואוהביו בצאת השמש
בגבורתו :

כב) עיון בהויכוח בפנים, ואשר הבאתי בההערה הקודמת כי הרשע ההוא העליל גם הערילה
המתועבה בדם מה שנס המלך ושיריו לא האמינו לו :
כג) ראה באגרת הר' הלל מוירונא נדפס בטעם. וקנים. צד ע"א וישקף עליהם בעמוד אש
זען עד שחריש עליהם כל חללות. ואו נחחדשו הנזירות הנזירות. את הקהלות
הרגו יותר מל. אלפים וכו'. וראה בדוני' ח"ה פ"ד ובירחון לר"ם כרך י"ה מצד ק"ג.
והלאה :

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח ג 6

אשם בדבר קשיות ערפם של היהודים, הוא יחוסם באמונתם מלהמר אותה בדת השולטת הנוצרית, ולולא התלמוד שהיה להם כי אז כבר התנצרו כל היהודים:

לא נפלאות היא שבימים ההם נתקבלה דבת המומר וקטרוגו לפני האפיפיור וחשמניו. ובשנת תתקצ"ט שלח גריגור התשיעי מכתבים להגמונים שבצרפת אנגליא פורטוגל קאשטיליא וליאון, היות כפי ששמע היהודים אינם מסתפקים בתורה שמסר ה' למשה כי אם תורה אחד להם הנקראת "תלמוד" שאומרים כי אותה מסר ה' למשה על פה וכן נמסרה מדור לדור עד אשר באו הסופרים וכתבו אותה על ספר, ועל ידה הם מתחזקים באמונתם לבלתי בא בברית הנוצרות, ובכן מצוה הוא שביום השבת הראשון אחרי תענית הנוצרים בבוקר בשעה שכל היהודים מתאספים בבתי כנסיות שלהם יסובו משרתי הכנסיה הקתולית את בתי התפלה של היהודים ויקחו את כל ספרי התלמוד הנמצאים אתם וימסרום להכומר הפרנציקנים והדומיניקנים, ולמלכי הארצות האלו שלח פקודה להיות זרוע להכומרים לחמכם בכח המשטר הממשלתי ליקח בחזקה את הספרים מהיהודים, ואת הכומרים הדומיניקנים והחובלים כה אשר להם נמסרה בקורת התלמוד צוה כי אם ימצאו אשמות ביקולוס מאומותו ישרפו את ספרי התלמוד בפומבי לעיני כל העם:

והארצות האלו שלהן הגיעה פקודת האפיפיור היו מרכז לימוד התורה

ביחס לעכו"ם שהוא הסיב כוונתם על הנוצרים, ועל לעגם לקדשי הנוצרים כד): בהקדימו כי היהודים מאמיני שהתלמוד ניתן מאת ה' ונמסר על פה בימי דור ודור עד שבאו הסופרים וכתבו הדברים עלי ספר. וכי ערכו בעיני היהודים גדול יותר מערך כתבי הקודש שהחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה, וכל אדם מחויב לשמוע בקולם גם אם יאמרו על ימין שהוא שמאל, והעובר על דברי חכמים חייב מיתה. והנה המשפטים שבו ביחס לאינם יהודים מערערים יסודי המשפט האנושי, כמו אמרם טוב שבגוים הרוג, גוי ששבת חייב מיתה, שמותר להינות את הנכרי, ואם לא ירצה אחד לקיים שבועתו יוכל לבטלה בראש השנה או שלשה הדיוטות מפירים שבועתו. וביחוד מלא התלמוד נאצות על הנוצרי מיסד דתם ואמו, ובאגדות התלמוד הגשימו את הבורא לאמר כי הוא מודה שחטא, באפו נשבע ולבסוף מתנחם, ומבקש התרה על שבועתו, בכל לילה אומר אוי לי שהחרבתי את ביתי, ומני חורבן בית המקדש אין לו להקב"ה כי אם ד' אמות של הלכה, ובכל יום לומד תורה עם תנוקות של בית רבן, וגם הוא מבקש יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי, ואמר נצחוני בני:

כל הדברים האמורים בהפלגה נגד אלו העמים הקדמונים עובדי אלילים משהתי המדות שלא קיימו גם השבע מצות יסודי החוקים האנושיים הסיב הוא על הנוצרים, את האגדות הנפלאות הריק מתוכן הנשוב והציגן ערומות למשפט האפיפיור, וביחוד הדגיש בכתב פלסתר ש"ו כי רק התלמוד

כך יב האשמה ההוא עם ראיותיו שהביא העתקתי אותן בקצרה מגילה רל"ה דפים על קלף. ונמצאת כאוצר הספרים הלאומי בפאריז מספר 16538 ראה ירחון הנוכח כרך כ"ג מצד יו"ד והלאה:

כה) כן נקרא בהויכוח הכומרים הפרנציקנים שחגרו "הכל" במתניהם:

פוזנר

להתנקט

ות אנוש
ער מחמש
ושלשת
שם על
הזה עוד
ת ישראל
ע לרומא
התשיעי,
התלמוד.
פלסתר
האגדות
סים שבו
חם

לקח הרב
ת לי אכל
הו כפלים
:

עבד ח"י
ני הפין.
ש רבנא
ובתרועה
והמין
עליות.
וקבלו
למאנינו
יגנו. כחש
השמים
וידע כי
מלא דבר
בראשו
לה לשם
הכה.
השמש
:

העלילה

מוד אש
הקהלות
מצד ק"ג

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הו כוח

התורה בדור הוא, משכן רבותינו הקדושים בעלי התוספות ותלמידיהם, ואלמלי היתה חיו מחשבתו הרעה - לבער התלמוד מכל אלו הארצות - מתקיימת היתה התורה נשכחת גם בשאר ארצות ששאבו ידיעת התורה ממקור רבותינו אלו :

אבל הגמוני ושלטי אנגליא פורטוגל קשטיליא וליאון לא שמו לב לפקידה אפיפיורית זו, בטח ידעו היהודים במה לקנות לב המקנאים לדת הנוצרים בארצות אלו, וכנודע, אם הפצם ותועלתם הפרטית לא התאימה עם פקודות האפיפיור לא שמו להן לב גם אז בהיות הכהונה הרומאית ברום עווה :

אך בצרפת לבדה שבה ישב לכסא המלך הטפס לודוויג התשיעי הנקרא הקדוש, איש אשר הכומרים משלו בו ויטוהו לכל אשר חפצו, וביחוד אחרי ששם שקד על הוצאת הפקידה לפועל הצורך ההוא ביקולוס, שבעצמו הביא פקידת האפיפיור אל ההגמון ווילהלם מפריז, שם נלקחו בחזק יד כל אשר מצאו מספרי התלמוד ומפרשיה, וגם איימו על היהודים כי האיש אשר יעלים איזה ספר אחת דתו להמית :

לחבריו ועד הבקורת שיוציא משפט התלמוד נחמנו הארכי בישוף משנץ וואלטער, הבישוף הפריזי ווילהלם, הנזיר הדומיניקני גי פרויא איש בילביה ועוד אחרים, אמנם ידיעת התלמוד של כל אלו השופטים היתה מצערה מאד, בזמן שגדולי הכומרים לא ידעו גם קרא וכתוב בשפתם הם לא רבתה דעת שפת התלמוד וסגנונו גם במלומדים שבהם, ובכן נבצרה מהם להחל עבודת הבקור, על כן

קראו רבנים אחדים והציעו לפניהם הדברים אשר העתיק ניקולי דונין המשטין בכתב אשמה שלו בבארו אותם ע"פ רוחו, וישאלו את הרבנים אם באמת נמצאים מאמרים אלו בתלמוד, הרבנים קיימו שכעין אלו הדברים אמנם נמצאים בתלמוד אבל במובן אחר, דבריהם ואילי גם מגידי בעלטה השפיעו על אחרים מחברי הועד לצדד לטובת היהודים וספריהם :

אן נבחרו מתוך ועד הבקורת הגדול, אלו השלשה הבישוף משנץ, ההגמון הפריזי, והצורך אדא ראש האוניורסיטה הפריזית, לועד מצומצם של מומחים לחקור האשמה ולהציע משפטם לפני המלך, והמה החליטו לקרא לווכות פומבי לפני המלך והשרים :

הויכוח ההוא נקבע ליום ב' פ' בלש בשנה הראשונה לאלף הששי, מבלי להודיע מראש להרבנים להתכונן לויכוח וזומנו פתאום אחדים מגדולי הדור ההוא להתוכח במעמד המלך. זה הרשע העריץ שאמר : עם יהודי יש אפשריות לויכות בשביל כל אדם, המלומד בויכות דברים והבלתי מלומד בתחבו חרב בכטן היהודי, לפניו ולפני אמו וגם לפני המלכה אם כי היתה בסוף ימי הריונה התעניינה במחזה זה והיתה נוכחת במשך כל הויכות במעמד הרבה משרי הארץ וההגמונים :

בתוך שליחי היהודים בקראו רבינו הגדול ר' יחיאל שהיה נודע להיות מלומד והיותר מפורסם בין היהודים, ועמו רבינו דוד בן רבינו יהודא ממילון (ו), ורבינו שמואל ב"ר שלמה סיר

(ו) מוזכר בתוס' ע"ז ג"ט ע"א ד"ה בנה. חיבר תוספות שהביאם הרבינו פרץ כחודשיו לב"ק ג"ב ע"א.

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח

ד

כל המאמרים שלקט המומר מהתלמוד בכתב אשמה שערך, אך אמר כי רק ההלכה שהוכרעה בתלמוד היא חיובית לכל אדם מישראל אבל בדברי אגדה שבו יוכל כל אחד להאמין או לבלתי האמין, אם כי יש תוכן יפה לכל אלו האגדות המפליאות לפי הבנתם השטחית.

בדבר האשמה שיש בהתלמוד הטחת דברים ולעג על ישו מיסוד דתם, הוכיח רבינו לפי סדר הזמנים כי הדברים שבאו בתלמוד לא יסובו על ישו זה כי אם על איש אחר ששמו כשמו, איש שחי כשתי מאות שנים לפניו.

ובדבר התיחסות התלמוד לאינם יהודים הוכיח רבינו כי היתה בצדק ובמישור, ואותם המאמרים שלקט המומר מוסבים רק בגד הכנענים מושהתי המדות שלא החזיקו גם בהשבע מצות יסודי האנושיות, נגדם ונגד אליהם החרו בכל עוז מדברותיהם, והאות כי הירוגימוס ואחרים מאבות הכנסיה הנוצרית שידעו את התלמוד לא מצאו בו הט גדוף נגד הדת הנוצרית, ורק ניקולי דונין בדה האלמות מלבו בשנאתו הצוה לבני בריתו מלפנים ובחפצו להנקם מהם בגלל החרימם אותו לפנים.

כמליץ

סיר מארצל מפאליזע (כו), שדר במאריז כח, וגם רבינו משה ב"ר יעקב מקוצי בעל הסמ"ג ששב אז ממסעותיו באפריקא (כט):

רבינו יחיאל בהיותו רגיל לבא לפני הגלחית ידע לעמוד לפני מלכים ולהתווכח בשפתם, נבחר לראש המדברים, אותו הזמינו ראשונה להמליץ בעד התלמוד, ואת חבריו פרשו ממנו לבל יוכלו להתייעץ יחד ולערוך דבריהם בהסכמה הדדית:

חכמים רבינו היה להשתמט ככל האפשר מויכוח פומבי זה, בידעו כי לא למשפט אמת ידרושון, וכי כל דבריו המצודקים לא יכריעו דעתם הקודמת, לאשר כל חפצם רק למצא עלי תאינה לכסות מוימתם הרעה לבער אחרי התלמוד ועמו אחרי כל בית ישראל, ידע כי עליו להיות זהיר מאד בדבריו שיהיה בהם אך הגנה על התלמוד בלי שום הטחת דברים ומלחמת תגרה נגד הכתובים העריצים ואמונתם, וידע כי הסברת דברי חכמינו באגדות הם בדרך אליגורי לא תתקבל על לבם, וביחוד לאשר לא יתפון הכסיל בתכונה כי אם בהתגלות לבו. **לכן** כאשר הוכרח רבנו להשב על תלונותיהם לא ירד לבאר בפרטות

כו עיין בשו"ת המהרש"ל סי' כ"ט וטש"כ החליץ בצ"צ צד ד"ו:

בח) עיין באור זרוע ח"א הל' חלה סי' רכ"ה לשכתב: ושלחתי דבריו אל חכמי פרי"ש הרב ר' יחיאל ב"ר יוסף והרב ר' שמואל ב"ר שלמה וכו'. רבינו שמואל זה היה רבו של מהר"ם מרוטנבורג עיין בתשו' מהר"ם דפוס לבוב סי' תפ"ט ופראג סי' קל"ח ור"ן ועוד. חיבר סי' המצות. תוספות לש"ס. פירוש על פיומי ר' יוסף טוב עלם. ותשובות עיין אור"ח ח"ב הל' פסחים סי' רנ"ו. הנמ"י אשות סי' כ"ט מהר"ח אור"ח סי' קמ"ו. ובתוס' יומא מ"ב ע"א סד"ה שחיטה:

כט) רבינו הר"ם מקוצי היה בן בת רבינו היים כהן. וגיפו של הר"ש משנין. מצמים סייעו על ידו להחזיר אלפים מישראל בתשובה. להזק מצות תפילין שהיתה רופפת ביד ההבון. ויטהר בתי ישראל שהוציאו הנשים הנכריות עיין סמ"ג ח"א סי' קי"ב וח"ב סי' ג' באריכות. מוזכר בתוספות שלנו בכרכות י"ד ע"ב ד"ה ומנה. ושם מ"ג ע"א ד"ה ועל נההרס. ועיין בשו"ת הרשב"א ח"א סי' מ"ח ורמ"ז:

ה דברים
דן בכתב
פ רוח,
נמצאים
ה קיימו
בתלמוד
מלי גם
אחדים
היהודים

דול, אלו
הפריזי,
הפריזית,
האשמה
החליטו
המליץ

פ' בלץ
הששי,
להתכונן
לי הדור
הרשע
משפחות
בויכות
ב בבטן
המלכה
תעניינה
הויכות
במונים:

רבינו
גודע
יהודים,
יהודא
שלמה

לכ"ק

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח

8

במליץ מצויין ידע רבינו המלאך המושיע - כפי שנתכנה מחכמי

דורו - להגן בעד התלמוד, ולהשתמש בחולשת הקטיגור לשום אותו ללעג ולהראות אי ידיעתו בתלמוד שיתאמר להיות משופטיו.

אחריו שעמד רבינו שני ימים בהויכוח, נקרא ביום השלישי רבינו יהודא ב"ר דוד ממילון להשב גם הוא על שאלות אלו שכבר השיב עליהן רבינו, למען התגלל עליהם למצוא סתירה בעיקרי תשובותיהם בין דברי האחד למשנהו, אבל מיד ה' השכיל על רבינו יהודא ממילון להיות דבריו מסכימים עם דברי הרבינו יחיאל, ובראות חברי ועד הכקורת כי דבריהם יתאימו יחד לא נקראו עוד לויכוח רבינו שמואל סיר מארעל ורבינו משה מקוצי.

הירושם שעשו דברי רבינו היה חזק מאוד. עד כי לא יכלו להכריע באותו מעמד נגד התלמוד, עברה שנה מבלי שהוחלט המשפט, ועל ידי השתדלות ההגמון משנץ הושבו גם מקצת הספרים להיהודים, אבל בשנה השניה לאלף החמשי קרה כי ההגמון אשר המליץ על התלמוד

וביקש את המלך לודויג התשיעי שיבטל האיסור שעליו, ההגמון הזה חלה בחולי רע ומת במכאובים קשים לעיני המלך, והכומר אשר לפניו התורה המלך השתמש במקרה זה לאיים על המלך האדוק ובעל הזיה זה בדינה של גהינום ובעונשים קשים גם בעולם הנשמות בגלל חטאתו להציל את התלמוד, והאות כי ההגמון המליץ בעדו מת במכאובים קשים, המאורע ההוא גמר את דין התלמוד, ובהשתדלות הכומרים נאספו בחזקת היד ספרי התלמוד ומפרשיו בכל מדינות ממסלת לודויג התשיעי, וביום ערב שבת פרשת חוקת ו' תמוז שנת ה' אלפים ושתים נשרפו עשרים וארבע קרונות מחמדי בית ישראל (ל), אלף ושתי מאות כתבי יד מספרי התלמוד ומפרשיו מה רב ערכם באלו הימים שהעתיק כל ספר עלתה ביגיעה מרובה ושקידה וצומה, שריפת הספרים היתה כשריפת נשמה לקהל ישראל בצרפת, על האסון הנורא ההוא חברו הכמי ישראל קינות, ומתן הקנה "שאלו שרופה באש" מרבינו מאיר מרוט ב"ר (לא).

בנתיים נתמנה איניקוטי הרביעי לאפיפיור, התחילו היהודים להשתדל

ל' עיין בשבלי הקט ערוגה ט' ס' רס"ג הל' תענית שכתב: יען שאנו עומקים בחלכות תענית ובענין שריפת התורה כתבנו זה לזכר על מה שאירע בימינו על רוב עוונותינו אשר גרמו לנו ונשרפה תורת אלהינו בשנת חמשת אלפים וד' ענים לבריאת העולם ביום ששי פרשת וזאת חוקת התורה. כעשרים וארבעה קרונות מלאים ספרי תלמוד הלכות ואגדות נשרפו בצרפת כאשר שמענו לשמע און. וגם בן הרבנים שהי' שם שמענו שעשו שאילת היום לדעת אם גזירה היא מאת הבורא, והשיבו להם: ודא גזירה אורייתא, ופירושו ביום ו' וזאת חוקת התורה היא הגזירה, ומאותו יום ואילך קבעו היהודים עליהם להתענות בו בכל שנה ושנה ביום ו' של פ' וזאת חוקת התורה ולא קבעו לימי ההודש, תהא אפרה עלינו כפרה בעולה על מוקדה וכו' עכ"ל, ועיין ברי"י ח"ה פ"ד שיש שם ערכובי דברים בכל פרטי המאורע הגדול הזה ראה בירחון לרו"פ כרך י"ח וב"ג שצייגתי:

לא לפי עדות ר' הלל מוירונא נולד בערך ד"א תתק"פ ונת בערך ה"א נ"ה באגרתו אודות המחלוקת על ספרי מורה נבוכים והסדע לרבינו הגדול הרמב"ם אשר בעלי הריב הלשינו עליהם שיש בהם דברים נגד אמונתם ועי' נשרפו הספרים ברחוב עיר פאריז נסודם במ' הסדה גנוזה. קעניסבערג תרש"ו. שכתב "ועתה אשוב למה שנעשה בעיר פריש מה קבלו על ככה ומה הגיע עליהם. ה' בשמים השקיף ויקנא לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד ספריו, וישלח ימקהלות

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וכורות הויכות ה

להשתדל לפניו להרשות להם ספריהם, ובמסתרים בחדרי משכיתם הגו בהאקסטמפליים האחדים

בקהילות צרפת חרון אפו וחמתו. ולא נשא פנים לתורתו. ואל תתמה ע"ז לומר איך לא נשא פנים לאלף ופאתים ספרי תלמוד ואגדה בעבור המורה והמדע. הלא ותחשוב כי רבינו משה היה כמעט משנה כדורו אל משה רבינו וצדקת כל הדור היה תלוי בו. ואותם הנסתרים כווננו לביישו ולהוציא עליו שם רע שלא לשם שמים. ולכן חרה אף ה' בהם. שהרי אמרו רבותינו ע"ה בגיטין פ' הניזקין אר"ש בא וראה כמה גדולה כחה של כושה שהרי סייע ה' בה אה בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו. ואם על בר קמצא י"היה קל אחד כדורו והיה ע"ד סעודה הקפיד הש"ת בך. מה תאמר ברבנו משה שהיה משנה למשה רבינו בשביוהו והוציא עליו שם רע ומינות וכפירה. אי שמים אי לזאת יסלה להם סלה וכו'. ולכן אהי אל תתמה אם ענש הש"ת את תורת בני צרפת לכבוד רבינו משה ולא נשא פנים לספרי התלמוד שלהם וישקף עליהם בעמוד אש וענן עד שהרעיש עליהן כל הגלגלים. ואז נתחרשו הגויות הגדולות את הקהילות הרגו יותר מנ' אלפים ואת ספרי התלמוד שלהן כולם נתנו לשריפת ולמאכלת אש ואז יצאה הגויה שלא ילמדו עוד ספרי תלמוד בגלוי עד היום הזה. ואם תשאלני מי יודע שאותן הגויות היו בעון שריפת ספרי רבינו לשריפת ספרי התלמוד. ובאותו מקום עצמו נשרפו כל הסמכות והפירושים שנמצאו בפריש. ונתערב אפר כפרים התלמוד באפר פ' הסד"ה והמורה כי עדיין היה אפר בסקס. וזה דבר אמת וגלוי לכל העמים תידיים וגויים. לאתל ידעו הכל כי דין שמים היה וממרום שלה אשו על אשר שלחו יד בספר הקדוש והרי ונתה הגדול מברצלונא וז"ל היה ראש וקצין על כל אותן הרעות הגדולות שנעשו בצרפת. ואז נמס לבנו ולבב כל עוזריו. וקיבל עליו ללכת ולהשתטח על קבר רבינו במנין עשרה ולכבות עד קברו ו' ימים שימתול לו על אשר מעל בספריו. והודה כפיו בפני כל העם ואמר בפשוט זה : הנני סכה עד פני וכוח ומתחרש עד אשר פערתי פי נגד רבינו הקדוש הר' משה בן מיימון וספריו. והנני מודה מלב וגפא ואומר משה אמת ותורתו אמת וכולנו בדאין. ואני מקבל עליו מעבשיו ללכת להשתטח על קברו במנין עשרה וללכת עד קברו ו' ימים ולומר בכל יום חמאתי לאלהי ישראל ואל ר"ם אבן מיימון שדברתי והעזיתי נגד ספריו. כל'צון זה אמר בבהכ"ם של פריש ולפני הקהל הנותרים מן הגויה. ויצא משם ובא לו כסונפלייר עירו ואמר בן בכהכ"ם של ברצלונא במעמד כל הקהל. ואז נפל פחד רבינו על כל הקהילות. וכל מי שפער פיו נגדו קיבל דין שמים עליו. והרי יונה קבע ישיבתו בברצלונא ובכל הלכה והלכה היה סוכיר מחיבור רבינו משה ואמר ורבינו משה כתב בך בחבורו ונראין לי דבריו ולא חלק עוד על סברותיו. אהנס עם כ"ז נענש בעבור שאחר את נדרו שנים רבות עד שכמעט נשכח ממנו והלך לו לעיר סוליסולא כדי לעבור וללכת על קבר רבינו. ובהיותו שם חברו עליו קהלות ספרד והפצירו בו להתעכב בעיר שנה או שנתים ונתרצה להם וקבע לו שם ישיבה גדולה. ואע"פ שתורתו וצדקתו תלו לו עם כל זה לא מירקו העין כי שם נשתתם לו את גמולו שהמלאך בא ותכבדו ומת פתאום במיתה שאינה ראוי לזכרה. וקרהו כן בעון איחור הנדר. כי בעת יציאת נשמה היה צועק את ושמו רבינו. וכל אותם שהשניחו על נדרם נצולו ונכפר להם. ואותם שנתרשלו תמו ונכרתו ואכדו מתוך הקהל ולא נשאר דמו שורש וענף. ואם תשאלני איך ידעתי זה. אשיבך. כי עמדתי בברצלונא ג' שנים ושמשתי לפני מורי הר' יונה. והוא הצדיק סיפר לי מפיו אות באות כאשר כתבתי לעיל בכל אשר עשה וכל אשר קרהו עד יום צאתו מברצלונא ללכת אל סוליסולא ואני הייתי בברצלונא נוסעו ונשקתי את ידיו בשת הפרידה וברכני. והמקרה שקרה לו מסיתתו בעיר סוליסולא היה דבר מפורסם לכל קהילות סוליסולא אף אין ראוי לו לפרש בעד בכבוד ותרותו וחסידיהו. והענינים שזכרנו בסונפלייר וכפריש ידעתיים מפי כל בני הקהל של סונפלייר בחיותי שם ועדות ר' הלל בויונא בן הוסן אהיה אל ימית שריפת התלמוד לשריפת ספרו הרמב"ם נאמנה מאד. דאח נם בקרית ספר שנת

א' ה"ב צד ק"ס :

ראה

עני שיבטל
גלה בחולי
ציני המלך
השתמש
מאדוק ובעל
כשים קשים
איתו להציל
המליץ
צדע ההוא
בהשתדלות
התלמוד
ת לודיג
חוקת ו'
עשרים
(ל) אלף
התלמוד
כל הימים
המרוכה
ים היתה
צרפת, על
מי ישראל
ה באש
(א)
הרביעי
היהודים
דל

בהלכות
עונותינו
יום
ואגדות
ברעת אם
ת התורה
ס ו' של
קרה וכו'
בירחון
אודות
הריב
מורפס
ה קברו
וישלה

כי כל יהודי אשר ימצא בידו ספר מספרי התלמוד יתרום תונו והוא יגלה מן הממלכה, הפקודה האיומה החיא השתיקה קול תורה בצרפת (ג), ורבינו שמואל סיר מארעל מקונן במכתבו: אול רוחי ותש כחי ואור עיני אין אחי מחמת המציק אשר גברה ידו עלינו ונחמד עינינו לקח ואין בידנו ספר להשכיל ולהבין (ד).

המצב הזה הסיב כי גדולי התורה שבצרפת הוכרחו לקחת בידם מקל גודרים וללכת לארצות אשר שם יוכלו להגות בתורתם נשמת חיהם, וכאשר יאמר רבינו יחיאל: טובים חללי חרב מהיושבים שוממים בלי תורה, אז עלה רבינו יחיאל לארץ הקדושה מרכז גדולי תלמידי רבינו יהונתן מלונזל ורבינו שמשון משנץ (ה). **בא-ן** הקדושה כלה רבינו שארית שנותיו יחד עם בנו הר' יוסף מארמלא (ו), גם שם התקבצו סביביו תלמידים שומעי לקחו, והרביץ תורה בישראל

האחרים שהעלישו בזמן הגזירה (ב), מראש נעתר האפיפיור וכתב להצורר אורו שנתמנה בנתיים להגמון שיתנו עוד הפעם ספרי התלמוד לבקורת ואותם הספרים שלא ימצא בהם שום דבר נגד אמונת הנוצרים יוחזר להיהודים, אבל שליחי האפיפיור שבצרפת הגישו כתב אשמה מפורט לאבי הכנסייה הנוצרית, אז פנה האפיפיור להתמלך לודויג והעירו לשוב לקבץ שארית הספרים שנשארו ביד היהודים ולבערם, ובשנת ה' אלפים ושמונה בחצי חודש מאי גערך מוקד שני לספרי התלמוד:

אבל בחרף נפש הגינו ישראל על תורתם, בסתרי אהלם עוד נשמע קול תורה, ולאשר במדינות הסמוכות לממלכת לודויג הורשו ספרי התלמוד הביאו בסתר ספרים כפי ההכרח גם לצרפת, אולם בשנת ה' אלפים וארבע עשרה הוציא לודויג התשיעי פקודה נמרצה

לב ראה שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' קצ"ו: ראובן שהכיר ספריו ביד שמעון שנוהג מן הגוים ביום הגזירה וידוע לכל שנכבדם וגלום ביום הגזירה וכו' :

ל"ג יענין שו"ת הריב"ש סי' ע"ר שכבוא רבינו מתת' לצרפת לא מצא שם בין הרבנים ח"מ שח לומדים וכו'.

ל"ד ראה מ"כ רי"צ כ"ט על הפייטנים צד ד' :
ל"ה ראה שבט יהודא צד קי"ב שהביא כי בשנת תתקע"א העיר ה' רבני צרפת ורבינו אנגילטירא ללכת בתוך ירושלים והיו יוחזר משלש מצות רבנים וכו', שרוד מהע"י והיה יש מכתב מסע של אחד הרבנים העולים ר' שמואל ב"ר שמשון מודפס באוצר טוב שנת תרל"ה. והמסמר ח"ג :

ל"ו ראה פה"ר ח"א ה"א י"ח. ויתכן שהוא הר"ר יוסף שהלך לארץ העזי המוכר בתום נדרים ג' ע"ב ד"ה מידי ובקדושין ד"ד ע"א ד"ה מסקה הקשה הר"ר יוסף מארץ ישראל וכו'. וכ"כ גבולות א"י הביא כי מנותחו כבוד בעכו אצלם החר. מהר"ח גרוס בספרו על תכני צרפת צד צ"א מביא מכ"י בודריאנא מהפ"ר 781 בזה"ל: מושירא דילשום בנו של רבינו יחיאל נר ברבים כשיצא מתפיסה לעלות לא"י והתיר לו אביו. ומסתפק ר"ח גרוס שם אם הוא הוא הרכינו יוסף מארמלי שיתכן כי בצרפתית נקרא סיר דילשום. או הוא כן שני לרבנו שיתכן כי נקרא בעברית ישעי' או עזרי' ואולי היה שמו בעברית. אלעזר' ויתכן שהוא הוא (ה') אלעזר' ב"ר יחיאל הסוחר בב"י וענין בתשובות הנספחות לרמב"ם הל' אישות סי' כ"ח. ויש למצא סעד שכן שני היה לרבינו שמואל סוף עלה גם הוא לא"י מאשר הביא הר"ח גרוס שם. עזר מכ"י כי כתבתי את ה' הכרס ל קבורה הרב הגדול רבינו שמשון ב"ר אברהם בעל התוספות ועק"ל ושם קבור הרב רבינו יוסף מבורגוני ועק"ל. והרב רבינו בן רבינו יחיאל מפאריז המבונה שיר דילשום ועק"ל והרב ר' יוסף משיינש וכו' ע"כ מכ"י בעזר נשר' יוסף מארמלא נקבר לפי גא"י בעכו :

תולדות רבינו יחיאל מפאריז וקורות הויכוח 11

הורה בישראל והוכרח ללחום מלחמה היהדות נגד הצוררים בוכח פומבי לפני המלך והשרים, וגם הוא הוכרח לקחת מקל נודדים בידו ולעלות לארץ הקדושה כאשר נספר בפרשות בהחברת הבאה, וכו' הרמב"ן:

ר"מ.

בישראל (ל) ובשנת י"ז לאלף הששי אמר רבינו הקדוש לעלות לירושלים לכוונן מזבח חדש ולהחל בהקרבת קרבנות (ח), אבל לא איסתייע מילתא, ונח נפשי דרב ונטמן בעיר הקודש חיפה (ט), אחרי שנים אחדות חצבו אצלו קבר לרבינו הגדול הרמב"ן בן גילו, שבעין מה שאירע לרבינו יחיאל אירע לרבינו משה גירונדי, גם הוא הרבין

לח עיין בס' כפתור ופרח מר' אישתורי הפרחי (הוצאת רא"מ לונץ ירושלים) עמוד מ"א שהביא ומה"ר ברוך ו"ל אמר אלי בירושלים שרבינו יחיאל הגדול ו"ל פסק וכו'. ושם עמוד מ"א אבל רבינו יחיאל דפריש ו"ל שהורה וכו'. ועוד שם עמוד ר"ו שוב מצאתי בשם רבינו יחיאל וכו' :

לח ראה כפתור ופרח עמוד מ"א בענין הנכנס כהיום שאנו ממאי מתים למקום המקדש כתב: גם כי אמר והר"ר ברוך אלי בירושלים כשהכאתי אליו גם הספר לעבור עליו ולהנהיג שרבינו (הננאל) יחיאל דפריש ו"ל אמר לבא לירושלים והוא בשנת י"ז לאלף השש ושיקריב קרבנות בזמן הזה. ואני משרדותי לה' שלמים עמו המלאכה לא שאלתיו מה נעשה במומאיתנו ואנה כהן המיזבח וכו'. וראה אשר האריך בענין זה הגאון ר' צבי קולישר וצ"ל בס' דרישת ציון ונדפס בעת מהד' עם הוספת קונטרס "הר צבי" מהגאון ר' צבי פסח פרנק הי"ו דב"ד בירושלים עיה"ק ת"כ בחקירה תשובה זו והגאון ר' צבי חיות בקונטרס עבודת המקדש אחרי החורבן שבסוף השו"ת שלו, וכראש מ' שאילת דוד מהגאון ר"ד מקארלין פינסק. ועיין במ' העסק 'אלה עה"ת מהגאון הנצי"ב במ' בחקותי ופ' ראה שהוכיח כי גם אחרי החורבן עמד מוכח והקריבו פסחים וראה במ' הלכות א"י המיוחס למרן המור במ' קדושת הארץ יסע' א' והערות ובאורים שם מהרה"ג רי"ז יסקוביץ אות ט' ובדברי הגאון ר' מאיר דן שליט"א מאוסטרבה אות נ': וכח קרי קדמוניות שלי הארבת י:

שלי, מח"ד בשם נא"י. אמנם במאסף ירושלים ה"א צד קי"א הביא כי רבינו יחיאל מפאריז שב ירושלים וחזר לארץ צרפת. ולא ארע בעת מקורו. ובחתימת מאמרי אע"י בזה כי סופר הוכוח שליטנינו הוא הר' יוסף המקנא בן הר' נתן כמבואר בהכ"י שכתבארו. ופרסמו בראשי החרוזים שבסוף המחברת. וראה במ' חכמי צרפת מר"ח גרוס צד מ"ח. ובבית תלמוד שנה שלישית מעמוד 42 והלאה. ועוד נשוב לדבר מפני ברצ"ה כאחת מחברות הבאות :

מספרי
הממלכה,
ול תורה
מארעל
כחי ואור
גברה
בידנו

התורה
ביום
שם יוכלו
שר יאמר
היושבים
נ. יחיאל
רבינו
לה).
שארית
יוסף
מביכיו
תורה

סן הגוים
חמ"ה

ורבני
מהעזי
יצר טוב

בחומי
מארץ
ס כספרו
כנו של
רוח שם
גי לרבנו
הוא הוא
מ"י כ"ח
ית גרוס
אברהם
ו יחיאל
ר' יוסף

בשפתי גבון חנוח חכמה, לבאר חזון
משא דומה, המעמיקים עצה
להסתיר תעלומה, להכות אביונים נקיים
עד הרמה, ובפי צדיק תרב עצמה, ובלשונו
רצון לשכף חימה, בעיני המלך וצרים
ועומה. ביום שואה ושרוריה ושמה, ותוכחה
ונאצה וכלימה, וקצף וסער גדול ומשטמה,
בקרב הארץ רבת מהומה, וחשיכה גדולה
וסערת אימה, נפלה על צבא השמימה, כי
שמש וירח קדרו, ושמים מאד נשערו,
וככבים אספו נגהם, אריה שאג ופיל נהם,
וכל פנים פרור קצצו, כי געו גם נצו,
ורפאים מארץ יקיצו, ועל זאת תאבל
הארץ, כי מצפון בא קרץ, בקים נלינו
שרץ ממנו יצא הורס, גדר פורץ, בירג
חרץ, חדש חורץ, בשינוי ושינוי קורץ,
בלעג שפה וחרפת אדם האיש להתגולל
עלינו, להבאיש ריח נופת צופים, דברי
חכמים צופים, קילו כנחש על שפם יעטה,
ובלשונו כמדקרות חרב בוטה, ומשפט
ללענה מטה, כולו לבן גהפך ההוטה, והי
כנחש למטה ודון, באחרית הימים, כי
נתבולל בעמים, ונקרא שמו ניקלוש המין
ימות ויחלש, ומראשית היה שמו דונין,
לא יהיה לו נין, ושם רשעים ירקב, אשר
אסף הרפתיו, ויבא דבתו אל המלך ואל
היקפושא והחובלים ב) וההגמנים פלילים,
וכל ראשי הגלחית אשר בעיר פדיש קבץ
הנתחב אייל משריש, וישם בפייהם את
דבריו, להיות כולם בעוזריו, ביום ב' פ'
בלק בנינת ביתן המלך, נקבצו המתהללים
במולד, ויאמר להשליף הפארת ישראל,
חורת אל אמת, ויבקש המין להשמיד כל
היהודים, להצמיד צמיד פסול בלחית
חירות, ולהכרית כל החרות, בדברי הברות
וחידות, חכמים להפר, ויאמר להביא ספר
לפניו, ארבעה טורים ג) על אופניו,
ולשונו לשון אשמה ויאמר בלבו

כל מצפוני אבעה, ואנו, וגאוננו,
בעזרת החובלים ב), המתהללים באלילים,
ויבדלן ארבעה מטיבי לכת, נחלה
מבורכת, ממלכת כהנים, לערוך
מערכת מלחמת אלהים, לעמוד על נפשה,
ולקנא לתורת אלהינו, בעזרת ה' היה
רבינו יהודא בן רבינו דוד,
והרב רבינו שמואל ב"ר שלמה,
והמלאך הגדול הרב רבינו
יחיאל, והרב ר' משה מקוצי, ויבואו
בשער המלך מבוהלים ודחופים, ולפני
הפלילים גזופים, אשר לא כדת, ותהי כל
עדת ישראל כצאן אשר אין להם רועה,
ויאמר אויל המתעה, לקרא אחד אחוז מן
הארבעה, כי חשב עלינו הרעה, ויקרא
מתחילה הרב ר' יחיאל לבדו:

ויקרי בעמדו למשפט לפניהם, ויקנא
אלהינו ברוך הוא לתורתו, ויחמול
על שארית נחלתו, למען צדקתו, וישלח
דברו בפי עבדו, ורוחו נוצצה בו, וישב
בלבו, ומענה בקרבו, להשיב דברים
נכונים, למשאת שוא ומדוחים, וכל
היהודים אחר גסגו, ויגון ואנחה אז
השיגו, וצער ונהי ואנקה יוצע לרבים,
ובדברים ובצדקה קוראים ליושב הכרובים,
כי הנה טובים חללי חרב
מהיושבים שוממים בלי
תורה.

ויילביש צור גמונים גבורה, ויאמר אל
המין: על כה תריבנו, ומה
תשאלני?

ויאמר המין: על דבר ישן אשאלך, כי
בוה לא חכפור כי התלמוד מדי
מאות שנה.

ויען הרב: יותר מאלו מאות שנה, — ויאמר
אל המלכה: אנא אדונתי! אל נא
תכריחי לענות על דבריך, אחרי כי
תודה אשר הוא ישן נושן, ועד הלום
אין

א) ר"ל הכוסרים היקוביים. ב) הם הפרנציסקיים ראה בתולדת רבינו הערה כ"ה, ג) המוסר
צוה להביא את התלמוד ובהיותו ברי הספרשים היה בארבעה כרכים.

ויאמר: על דעתכם אני חלקי אענה, ואם אשנה לא שלחני עם קדוש. **ויקם** החסיד, המין הכסיל, ויפרוש אולת, וישאל אל קהלת: האתה מאמין בארבעה אלה?

יועץ יועץ פלא: אני מאמין לכל החוקים והמשפטים הכתובים בהם, כדרשינו (ה) להורותם זה תלמיד, ונקרא תלמוד על שם המקרא דכתיב ולמדחם את בניכם, עוד יש בהם דברי אגדה, להמשיך לב האדם להבין המליצה, כדכתיב להבין משל ומליצה, ויש בהם דבר פלא להאמין לכופר לאמיקורוס ולמין, ולזאת לא הוצרכתי להשיבך, אם תרצה תאמין אותם, ואם לא תרצה לא תאמין אותם, כי אין משפט נכרת על פיהם (ו). אמנם ידעתי כי חכמי התלמוד לא כתבו מאומה, רק דברים כנים ואמתיים, רמו ומופלאים הם לשומעיהם, גם יש כאלה רבים במקרא מאד, פי האתון, ואשתו של לוט שהיתה נציב מלח, ומלחמת סיסרא שלחמו הכוכבים ממסילותם, וקיקיון דיונה שבין לילה היה ובין לילה אבד, ומעשה דאלישע דכתיב וישליכו איש בקבר אלישע ויחי ויקם על רגליו וכיוצא בהם רבים, וגדול המיישר את המקראות שבתורה על אופניהם, פן יבולע אדם בראותו מקראות מכתישין זה את זה ויהפך לרועץ, ועליו נאמר אני ה' אלהיך מלמדך להועיל, שלמד הקב"ה לנו התלמוד להועיל לבא לסוד התורה ולפלס מעגל דרכיה, והיה לך עדים כתיב אחד אומר בלע המות לנצח, וכתיב אחד אומר כי הנער בן מאה שנים ימות, ועוד כתיב כי מן השמים דברתי עמכם, וכתיב וירד ה' על הר סיני, ועוד כתיב פוקד עון אבות וכו' (ז), כתיב לא יבא עמוגי ומאבי

אין דובר עליו דבר, והנה יריומא הגלח ידע כל תורתנו התלמוד, כאשר נודע לכל הגלחות, ואם היה בו דופי לא היה מניחו עד כה, ועוד הכי עד היום לא היו גלחים ומשומדים חשובים כאלה? ואין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם זה ט"ו מאות שנה, ומה מצאתם בנו להביאני עד פה, לעמוד על גפשינו, להלחם על תורתנו, לחוטא הלז אשר כפר בדברי חכמינו זה ט"ו שנה, ולא היה מאמין רק בכתוב בתורת משה בלא פתרון. ואתם ידעתם כי לכל דבר צריך פשר, ועל כן הבדלנוהו ונדגיהו, ומאז ועד עתה חשב רעה עלינו, לעקור הכל, ולשוא נשא גפשו, כי עליה נמית, והנוגע בה נוגע בכבת עינו, ואם עלינו תעבירו ועם. הלא נדחינו בקצה הארץ, ותורתנו זאת בבבל ומדי ויון וישמעאל, ובשבעים אומות למעבר לנהרי בוש שם היא, הנה גופינו בידכם אף לא גפשינו.

יועץ חצרן אחד: לא יגע בכם איש. **יועץ המלאך הדובר:** לא תוכל לשמור אותנו אתה והעם.

יוחנן אף המלכה על הדברים האלה. ותאמר לו המלכה: אל תדבר עוד בדברים האלה, כי דעתנו לשמרכם, אתכם וכל אשר לכם, וחטא ועונש לכל העושים לכם רעה, וכן מצינו בספרים, ומסי האפיפור בן, ועתה ענה לדברי נהגוי הזה ואל תמנע. **ויאמר הרב:** ומי יכריחני לזאת, לשלוח יד בכל ישראל, אך בטרם אקרא למשפט לפני האפיפור.

ויאמר הגלחים (ל) המין דבר על ידו (ד). ועתה ענה, ואם אין נדע מה נעשה, ונראה מי בעזרכם ומי יצילכם.

(ז) הכוונה שרבינו רצה להשתמש סתויות ואמר שלפני וכוונת פסוקי לפני נהמלך יאבה לעמוד עמו למשפט לפני האפיפור. אבל הסת הודיעו לו כי המומר מדבר על ידו כלומר על פי פקודתו של האפיפור. (ה) ברכות ה' ע"א. (ו) ראה מאור עינים לר"ע מן הארומים חלק אמרי בינה פרק ט"ו ואבמ"ל. (ז) הכוונה וכתוב לא יומתו אבות על בנים.

וגאונות
אלילים.
נחלה
לערך
לנפשה.
ה' היה
דוד.
שלמה.
רבינו
ויבוא
ולפני
וחתה כל
רועה.
אחוז מן
ויקרא
בדו:

ויקנא
ויחמול
וישלח
וישם
דברים
וכל
נחה אז
לרבים.
הכרובים.
חרב
בלי

סמר אל
נו, ומה
אלך, כי
מוד מדי

— ויאמר
אל נא
די כי
ד הלום

המומר

ויאמר ; אדונתי ! מעולם לא נשבעתי , ולא אתחיל להשבע עתה , ואך אם אשבע לכל הדברים אשר אומר יקראני זה עבריין ויאמר כי עברתי שבועתי ואהיה ללעג בעיני הגלחות הזה , ועוד כתיב לא תשא אלהיך לשוא , למגן , פני לרבר שאינו צריך ואף אמנם לא אכחיד כי אגיד האמת , והמופלא ממני ידוע לאחרים , כי יש גדולים ממני כפלים , ואנכי הצעיר מכולם אך לא נסו לזאת לבא לפני הגלחות כמוני . **ותאמר** המלכה : אחרי אשר הדבר קשה בעיניו ולא נשבע למרמה מעולם הניחוהו .

ותפתח האתון , ויען : כתיב בתורתכם המעביר כל זרעו למולך פטור שנאמר מזרעו ולא כל זרעו , על זה ועל כיוצא בו יפלא כל רוח , ומי יאמין לזאת שאם העביר מקצת חייב ואם הרבה לחטוא והעביר כלו פטור ? — — — ויקומו ההגמונים לצחק , והמלכה בפלאה .

ויאמר הרב : עוד יבא יום אשר לא תצחקו על זה , אך תחנחמו על אשר עשיתם אם חללו , ועתה ידעתי דרכיכם כי הפכתם , ובדעתכם להבהילני , והלא טוב וישר לשמוע דברי שרם תצחקו על התורה — , ויאמר הרב : את אדונתי , שמע נא מילי , מי חוטא יותר ההורג איש אחד או ההורג שנים ?

ותען המלכה : ההורג שנים , וגם איש ההורג ארבעה מההורג שנים .

ויאמר הרב : כן דברת , והנה כתיב בתורה ארבעה מיתות סקילה שריפה הרג וחנק וכולם נמסרו לבית דין להורג את המהויב באחת , וכל המומת מתורה , שכן מצינו בעכשן שאמר לו יהושע שים נא כבוד וכו' עד יעכרך ה' היום הזה , היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא חו , הלכך כשהעביר מקצת זרעו חייב סקילה ובהורה ומתכפר לו

ומואבי בקהל ה' ודוד שהיה מלך ישראל בא מרות המואביה , והמליכו ה' על כל ישראל , אין הפה יכולה לספר קושי המקראות , ללא היה התלמוד המוכיח ביניהם , והכל ניתן בסיני , ומרועה אחד , ואם זה מטמא וזה מטהר זה אוסר וזה מתיר עליו כתיב אחרי רבים להטות הלכה כרבים לעולם , ועוד ללא התלמוד היה אדם יגע לתלמוד מצוה אחת ולא יוכל לדעת , והנה מצות שבת כתובה בחמשה מקומות במקרא , כאן מעט וכאן מעט , וטרם שילמוד אחד מן המקראות ישכח האחר , אך עתה כל מצותיה דבוקות יחד וטוב ונוח היא ללמוד , גם המצות כתובות בסתם ואין להבין בלי קבלה , וכתיב כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' עד אשר יאמרו אליך תעשה , הרי מסרם המקום לחכמים , ועוד שאל אביך ויגדך וכו' , ולפיכך עשו חכמים סייג לתורה והרחקה לבדתי יפגע כמו שניות לעריות , ואסמכוה אקרא דכתיב ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרתי , משל לאדם שמסרו לו מפחחות הפנימיות ומהיצוגות לא נמסרו לו , ומהיכן יכנס .

וישאל המין את הרב להשבע לו אשר יענה האמת , ולא ידחהו בדברי שקר , והגלחים אמרו שישבע :

ויען הרב : אוי לי כי באתי לפניכם למשפט , כי הישרה עקשתם , ועולה קצרתם , וכי בידכם להשבעני על דבר האכזר הזה ועל דבתי , הלא לא מצינו בכל המקרא שבועת הדיינין רק על תביעת ממון דכתיב שבועת ה' תזיה בין שניהם , ואך על דברי רוח לא מצינו שבועת הדיינין , ואתם באתם לשמוע דברינו ולשפוט , ועתה אחרי זאת הזהרתי אתכם לבל חשבו למשפט על כי בקשתם לשפוטני ולהשפט .

ותען המלכה : אני במקשת ממך עתשבע .

שנה בקשת תואנה עלינו להתגולל בעלילות ברשע, והיא לא תצלח, ובאמרי פין נוקשת, והנה אשיבך כדברך כן יש ובכתוב לא אכפור בשביל חרדתך, אמנם לא על אלהי הגוים דברנו ככה רק על ישינו אחר שהלציג על דברי חכמים ולא האמין לדבריהם רק לתורה שבכתב, ותדע שכך היא שהרי אין כתיב ישינו הנוצרי אלת ישינו גרידא, ועוד אם אותו היה לא זו בלבד עשה אלא הסית והדיח את ישראל ועשה עצמו אלהים וכפר בעיקר, אלא וראי אחר היה שלא כפר בתורה שבכתב וכפר בשבע"פ ונקרא מין.

ויען אויב: אתם גלחים חנו לבבכם לזאת, וראו העם היושב בקרבכם המבזים את זראתכם, והתחיל לקרא באזניהם כל ההיא דגמור הדין יב) כשיצא ישינו ליסקל היה הכרוז יוצא לפניו ארבעים יום ישינו הנוצרי יוצא ליסקל על שכישה והסית והדיח, כל מי שיודע עליו זכות יבא וילמד עליו זכות, הרי שקראו מכשף מסית ומדיח.

ויען הרב: הלא סקלוהו, ועל זה משרתם אותו כי לא היינו שם, וכשי"כ על הכתוב שאין לכם דין עלינו כי בימייהם נכתב, וכבר מופלא הוא לפי המעשה שעשו לו שסקלוהו שלא דברו עליו יותר ויותר ולא הזכיר בכל התלמוד לבד שם בשעת המעשה ובקוצר כי ראו ברוחא הקודש שהייתם עתידים לדרוש ולקור.

לו, אבל כשהעביר כל זרעו שחטא יותר מדאי לא ניתן רשות לבית דין לתת לו כפרה אלא ימות בחטאו, והמקום אשר בירו כל הנפשות ידין אותו כראוי ט). **אחרי כן פתח אויב את פיהו ויוסף לשאול, ויאמר:** זה העם לא היה, המהרפים ומכזבים לאלהי הגוים, ואתם גלחות מה לכם להגיתם ביניכם, זה העם המדברים על יראתכם לאמר כי גידון בצואה רותחת, ויקרא בסוף הניזקין י) אונקלוס בר קלוניקוס בעא לאגורי אסקי לבלעם בנגידי על ידי אויב אמר לי דיני דהאי גברא במאי ? . א"ל בשכבת זרע רותחת, ויאמר: על מי אומר דיני דהאי גברא במאי ? .

ויען הרב: על בלעם שאל כך, ואתה הידעת למה בשכבת זרע רותחת ? , ולא ידע, ויאמר הרב: אני אגיד לך לפי שהעם התחילו לזנות בשטים וכתוב וישב העם וכו' לזנות את בנות מוא בעצת בלעם, לפיכך גידון באותה סאה כדכתיב בסאסאה בשלחה וגו' במדה שאדם מודד בה מודדין לו יא).

יקרא המין: אחרי כן אסקיה לישו א"ל דיני דהאי גברא במאי, על מי אומר כן ? .

ויען הרב: על ישינו. **שא"ל:** ומה ענה לו ? , שני דין בצואה רותחת, ואמר בלשון לעז לפני המלכה כדי להבאיש ריחיו:

ויען הרב: מיום שנפרדת ממנו זה ט"ו

ט) כדברים האלה כתב ג"כ חבירו על רבינו הוא רבינו משה מקיצו ושגם הוא נקרא לזכות וזת) כספרו הסמ"ג במל"ת ט' ויש מעם בזה לתשובת המינים מפני שבמיתת ב"ד מתכפרין המוסתין וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקב"ה רוצה ליהא לו שום כפרה, ומשם זה אני אומר שנסתפק משה במכרך את השם שמה כסור הוא מסיתת ב"ד אע"פ שאפי' מקלל אביו ואמו הוא במקילה זכו, ועיין במהרש"א סנהדרין י"ד ע"ב וכאן לבד ריש כותיות, ובנוספות ב' שכתוף ספרי הולדות מין בעל אור החיים הערה י"ב, ורבונו בעל התיוגף במ"ע ר"ת כתב וזה הענין שאין החיוב בו גלגל במקצת זרע ולא בכולו אפשר שהיה ספני שהכחורים חשקרנים היו מפיחין לאבי הכן כי ע"י תקרובות בן זה יצליח שאר זרעו בכל אשר יזנה וכו' ולרוב תרמיתם לא רצו מתחילה לקרוע החק רק במי שיש לו זרע מלבד אותו זרע שהוא נותן להם פן ימאנו מלשמוע אליהם וכו', ו גיטין ג' ע"ב, יא) סוטה ח' ספ"ב, יב) סנהדרין ס"ג ספ"א.

גשבעתי, חה, ואך יקראני תי ואהיה כתוב לא בר שאינו כי אגיד פזורים, כי צור מכולם וית כמוני. ר הובר ע למרמה בתורתכם מולך פטור זה ועל ממין לזאת בזה לחטוא ההגמונים אשר לא בחמו על ה ידעתי להבהילני, ים תצחקו אדונתי, הורג איש מיש ההורג גה כתיב ת סקילה לבית דין המומת שאמר לו יעכרך ה' ואי אתה כשהעביר ומתכפר לנ

ולחקור אותנו על הדבר הזה לכן לא
הוכירוהו.

ויאמר המין: על איזה מהתלוי דברתם
וקראתם אותו בן סוטה, וכן כתיב
בשלהי ד' מיתות (יג) וכן עשו לבן סטרא
בלוד ותלאוהו בערב פסח, ופריך בן סטרא
בן פנדירא הוא, ותירץ בעל סטרא בועל
פנדירא בעל פפוס בן יהודא היה וקאמר
אמו סטרא אמו מרים מגדלא שער נשיא
היא כדאמרו אינשי סטיא דא מבעלה
הרי שקרא אותה סוטה.

וירקך אף ההגמונים מאד, ויאמרו: למה
זה דברתם כך במרים, ומה עשתה
לכם?

ויאמר הרב: מדוע נבהלתם ולמה זה
היה אפכם, ומי שם אתכם
שופטים עלי, והנה שכחתם המקרא רשע
חרשתם, הלא כתיב שמוע בין אחיכם,
וכתיב צדיק הראשון בריבו ובא השני
וחקרו, לא היה לכם לשמוע דבריו שלא
בפני כי חמת עכשב בשפתיו, ועתה שמעו
מילי, ודאי כן דברתם כי עליה לא היה
לנו לדבר כי מה חטאה ומה פשעה, ואף
כי מעצמינו ובשרנו היתה, וכל התלמוד
ואגדה לא דברו עליה, וההיא שהגיד לכם
אחרת היתה. והנה לכם עד, כי מעשה
דישו אלהיכם היה בירושלים
והשפוקרא (יד) עודו שם, ואותה מרים
היתה בלוד כמו שאמר למעלה וכן עשו
לבן סטרא בלוד ולוד בתוך גבול א"י

(טו), ועוד דלא כתיב וכן עשו לישו
הנוצרי, ועוד שבעלה של מרים אם נוצרי
היה שמו יוחנן ארוסה וכן כתיב באיונגיליא
שלכם, וזה נקרא שמו פפוס בן יהודא,
ועוד שנקרא שמה של אתה מרים
מגדלא נשיא, ואותה מרים מתה בימי רב
פפא ואביי כדאיתא בפ"ק דחגיגה (טז) וזה
הי' ד' מאות שנה אחרי
איתו מעשה של חלק יו' היה בפני הבית,
לעולם תהי' שמאל דוחה וימין
מקרבת לא כיהושע בן פרחיה שדחפו
לישו בשתי ידיו, וכד קטל ינאי מלכא
רבנן עדיין היה יהושע בן פרחיה
באלכסנדריא של מצרים שלח לי' שמעון
בן שטח מני ירושלים עיר הקודש ליכי
אלכסנדריא של מצרים אחותי בעלי שרוי
בתוכך ואני יושבת שוממה קם ואתא
אתרמי בההיא אושפיזא עבדו לי' יקרא
טובא, אמר כמה יפה אכסניא זו, א"ל רבי
עיניה טרוטות, א"ל רשע בכך אתה עוסק
אפיק ד' מאה שיפירי ושמתי, אתא לקמי'
א"ל קבלן, לא אשגח בי, יומא חד הוי
קרי ק"ש אתא לקמי' סבר לקבולי אחוי
לי' בידי הוא סבר דחוי קא מדחי לי'
אול זקף לבינתא וסגיד לה, א"ל חזור
בך, א"ל כך מקובלני מבית אבי וממך
כל חחוטא ומחטאי את הרבים אין
מספיקין בידו לעשות תשובה, ואמר מר
ישו כישף הסית והדיח, והכי משמע
שהשתחה

יו' סנהדרין פ"ז ע"א. יד' דהכוונה **Septuaginta** תרגום קבר ור"ל קברו של הנוצרי עוד
בירושלים. טו' לוד הוא כבר בגבול סוף הארץ מהלך יום מירושלים. ויעיין בתוס' שכת'
ק"ד ע"ב (נשמע לפנינו במקומו ונדפס בחסרונות הש"ס) ד"ה בן סטרא. אומר רבנו תם דאין
זה ישו הנוצרי רהא בן סטרא אמרין הכא דהוא בימי פפוס בן יהודא דהוי בימי ר' עקיבא
כדמוכח בפ' בתרא דבריכות (ס"ג). וישו הזה בימי ר' יהושע בן פרחי' כדמוכח בפ' בתרא
דסוטה (ט"ז ע"א) ולא בר' יהושע בן פרחי' שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. ור"י הוי קדום
שובא לר"ע עב"ל התוס'. ויעיין בהגות ח"ד שהוכיח חכ"א שבן סטרא זה שאמרו עליו בגמ'
שבת ט"ז שם שהוציא כשפים ממצרים הוא המוזכר בקדמוניות מיוסיפוס פלאופוס כ' ח' ובטלחות
היהודים ב' ו"ב שבא נביא שקר ממצרים בומן נציב הרומים פליקס לערך ששים שנה
אחרי הנוצרי. טז' ד' ע"כ ועיין בתוס' שבת ט"ז שם (בחסרונות הש"ס) שהעירו בזה. יו' סנהדרין
ק"ז ע"ב בחסרונות הש"ס.

ויען הרב ויאמר אל הגוי המר : לא כל לויש יט) הנולדים בצרפת מלכים מצרפת, וכי לא היה כזה ש ולדו שני אנשים בעיר אחת ושם אחד להם וימותו שניהם מיתה אחת, רבים כאלה בארץ.

ותאמר המלכה : ומה לכם להבאיש ריחכם, הנה לכבודכם. אמר כי על אלהיכם בצואה לא פער פיו ולא אמרו עליו כך שהוא נידון בצואה רותחת, ואתם מבקשים להוציא חרפתכם מפיו, הלא בשתכם היא בהוציאכם מפיו כן.

ותוסף המלכה ותאמר : על אמונתך, תאמר האמת.

ויען הרב : כן אחיה ואשוב לביתי כי עליו לא חשבנו כן שיהיה נידון בצואה רותחת, ולא דברנו עליו כדברים האלה.

ויוסף סורר ומורה עיר פרא, וישאל : מהו לשון בת קול ?

ויען הרב : זה לשון הברת קול, ולא לשון הקול ממש רק ההברה היוצאת, ומיום גלות ישראל פסקה הנבואה ממנו והיו משתמשים בבת קול.

ויען המין : שמעו נא עמים דברתי על בגים סכלים מלתי האומרים מלים התוללים, ויקרא לפנייהם ההיא דבבא בתרא (כ) רבה בר בר חנה הוה קאזיל באורחא שמע לבת קלא דאמרה אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי אחא לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא חמרא כל חנה סכסכה, היה לך לומר מופר לך, מי ישגית לכם לדברים האלה לאמר כי ה' מתאונן על שנשבע, והם חרפו את רבה על שלא אמר מופר לך, וזה דרכם כסל למו כי אומרים לכל מי שנדר או נשבע שיכול הברו להתיר לו נדרו, ובכל שנה ושנה אומרים ביום הכפורים להפך את הנדרים וחשבונות שישבעום הגוים, ואין מקיימין נדר ושבעה

שהשתחוה ללבינה, איכא למימר דההוא לבינה עשויה כשתי וערב כמעשיהם.

ועוד לפי האמת לא היה זה אלהיהם, כי זה היה בימי יהושע בן פרחיה ובימי ינאי המלך ושמעון בן שטח רבו של יהודא בן טבאי ושל שמעי' ואבטליון רבותיו של הלל הזקן ראש הנשיאים אביו של ר' שמעון (רבו של יודן) רבו של גמליאל הזקן ואמרו פ"ק דשבת (יח) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו גשיאתם בפני הבית מאה שנה, ושמעון בן שטח קדם לפנייהם שתי דורות היינו יותר מ' שנה, הרי ששמעון בן שטח היה לפני בן קרוב לג' מאות שנה, וקצ"ב שנה לאחר החרבן נשלמו ד' אלפים, הרי פ' מאות וע"ב שנה לאלף החמישי, נמצא שיש י"ד מאות וע"ב פישו זה, ולפי חשבון הגוים אין מלידת ישו רק אלף ור"מ שנה, וכן מונין בחשבון אינקרנציון, נמצא שזה שבת למוד קדם לשלהם יותר ממאתים שנה, וגם שלהם היה בימי הילני המלכה וזה היה בימי ינאי המלך, וההיא דנגמר הדין יד) שהיה זה דתניא בחלק יז) ולבסוף נסקל כדאיתא בנגמר הדין יב), ולא אלהיהם היה, ובכל התלמוד לא נזכר, והיינו נמי דקאמר בחלק ונגע לא יקרב באהלך לומר לך שלא יהיה לך בן או תלמיד שמקדיח חבשילו ברבים כישו הנוצרי היינו ההוא דר' יהושע בן פרחיה, ויכול להיות שגם שלהם היה בצרפת ונקרא שמו ישו כההוא דר' יהושע בן פרחיה.

ויאמר הגלחים : ומי יאמין לדברך ושפתי חלקות במאמריך למען תזכה בדברך תזכה בשפטיך, בשטף פלגת תעלה, וחלקת לשנים טפה אחת, לאמר כי יש שני ישו והשני בצואה רותחת, יש שני ישו הנוצרי שכשפו והדיחו, וכולם נתלו בערב פסח ?

ישו
אם נוצרי
באיונגיליא
בן יהודא,
תה מרים
בימי רב
ז' טז) וזה
אחרי
שהרי
פני הבית,
ה וימין
ה שדחפו
באי מלכא
בן פרחיה
שמעון
דש ליכי
עלי שריו
קם ואתא
לי יקרא
אל רבי
תה עוסק
תה לקמי
חד הו
דלי אחוי
מדחי לי
ל חזור
בני וממך
בנים אין
אמר מר
משמע
תה

וצרי עוד
הוס' שבת
תם דאין
עקיבא
ב' בתרא
הוי קרום
ליו בנט'
בבטלחות
שנים שנה
בנהדרין

ושבועה לכל בוי על כף, ועוד מצא
בגדרים בא) הרוצה שלא יתקיימו נדרו
יצמוד ביה"כ ויאמר כל נדרי וכו' ויאמר
כי שלשה הדיוטות יכולין להתיר הנדר,
ולכך אין מקיימין נדר ושבועה לכל
בוי, זה העם לא היה כי אין להם
אמונה.

וישם השם רוח בפי ציר אמונים להשיב
למינים דברים נכונים למבינים,
ויצן הרב ויאמר: אוי לך כי רוח רעית,
ושקר וכזב תעית, והאמת שנאת, ופיך
שלחת ברעה, ודבר שפתים עלגי שפה,
ועתה אשיב לך אמירה צרופה, ומשאלותיך
אמלא, ותחלת דבריך אלה בהפלא
נפלאות על שהיה ה' מתאונן על שבועתו,
הלא מקרא מלא הוא ויגהם ה', נחמתי
כי המלכתי וגו', וכן על שבועת המבול
בי נשבעתי מעבור מי נח, וכתוב זאת
הברית בין ה' ובין גפש הנחית, וכתוב
והיה בענני ענן וגו' לאות ולזכרון על
שבועתו שלא יביא עוד מבול, ומשמע
שהיה עושה אות לזכרון על שבועתו
שלא יתאונן עלי, עכשיו שאנו בגולה
ואתם מושלים עלינו ואין מגיש מנחה
וזבח לפנינו בבית שכינתו אשר כל הגוים
היו מתאספים שם ומתפללים בו כמו
שנאמר בתפלת שלמה וגם אל הנכרי
וגו' עד למען ידעו כל עמי הארץ את שמך,
למה לא יתאונן על כף, כי ידעתם כי
אין איש נענה שם עתה לא בהרב ולא
ברעב כאשר בהיותנו שם:

ואישך הקשית לשאול איכה יוכל כל
זי להפר שבועת ה' ז, היינו
דקאמר בת קול, מי מיפר לי? כלומר
מי יוכל להפר לי לא אחד עד עת
קץ:

וראי דקאמרו לי היה לך לומר מופר
לך, לפי שאותה השבועה היתה
ע"י אף ותימה שנאמר בירמי הנני מקבצם

מכל הארצות אשר הדחתים באף ובחמה
ובקצף גדול והשיבותים אל המקום הזה,
ואחרי כי באפו נשבע להגלותינו שמא
כשנשבע לא נשבע אלא על מנת כן
שאם יבא אחד מן הדורות הבאים ויפר
השבועה בשעת בת קול שיהא מופר, ולכך
חרפוהו על שלא היפר:

ואישך שאלת ברעה על, כל נדריי
שפיל לסיפא ונסלח לכל עדת
בני ישראל כי לכל העם בשגגה, אין
אנו מפירין רק השגגות שלא יכשל
אדם בנדרו או בשבועתו בשוגג, ודקאמרת
דג' הדיוטות מתירין נדרים ושבועות,
היינו אותן שאינן אלא לעצמו ואין
לאחרים חלק בהם אבל הנדרים שבין
אדם לחבירו אין אדם יכול להפר אם לא
מדעתו, וראי לרבר דצדקיהו לקה הוא
ובניו שנאמר ואת עיני צדקי עור ויקח
את בניו וישחטם ברבדה, ולא לקה אלא
ע"י שהתיר השבועה שנשבע למלך בלא
ידיעתו כב), ועוד כתיב מוצא שפתוך
תשמור ועשית כאשר נדרת, ועל השבועה
היורנו מכל האומות שאפי' נשבע
להרע לעצמו שחייב לקיים ואם לא קיים
חייב קרבן שנאמר ונפש כי תשבע לבטא
בשפתים להרע או להטיב ואמרו ולהרע
לעצמו ולהטיב לעצמו, ועוד כתיב גבי
גבעונים ולא הכום בני כי נשבעו להם
בשיאי העדה, ואע"פ ששקרו להם ואמרו
מארץ רחוקה באנו ולא באו אע"כ
לא הפרו שבועתם שלא מדעת הגבעונים:
ועוד אחרת שאל קוץ ממאיר הבא
במחלת, ידבוק בו ממארת,
ויפרוש אולת ויאמר: מי הוא הצופה
ומי שם לירח פה באמרכם בהה"א
דחולין פ' גיד הנשה כג) אמרה ירח
לפני המקום רבש"ע לא נאה לשגי מלכים
שישתמשו בכתר אחד אמר לה לכו וימצעי
את עצמך, אמר לפניו רבש"ע לפי שאמרת:
לפניך

ובלשון יפה קיטרגה, כי לכבודו של מקום אמרה כך, כי לא יאות שיאמרו שאין יכולות שיהיו לך שני שמשין משונין זה מזה. ולאחר שנתמעטה ונתביישה מחטאה בא הקב"ה לפייסה לתת פתחון פה לבעל תשובה לשוב ברצון לפני המקום, ולפיכך כתבו חכמים לומר שלעולם יש לו לאדם לשוב והמקום יקבלנו כדכתיב כי לא אחפץ במות הרשע וגו' יעזוב רשע דרכו וכו' ולפי שחפץ ה' להודיע לנו כי הוא חפץ בתשובה אמר הביאו עלי כפרה קרבן פיוס, כפרה זה לשון פיוס (כמו אכפרה פניו) על שמיעטתי את הירח, וזה שגא' ברי"ח לפי שהירח קטן כחוש השערה כתוב בקרבן שלו ושעיר עזים אחד לחטאת לה' כלומר לפייס לה' שפייס הירח על שמעטה כה', וקול תשובה היא להודיע ולהגלות כי הוא רוצה בתשובתן של רשעים, והיינו נמי דלא כתיב בקרבן ר"ח לכפר עליכם שלא נקרא י"ט רק למקום ויום א' בשנה קבע לה י"ט והו ראש השנה שהוא בא' לחודש וקבעו ללמדן שישבו הרשעים ויתקבלו בתשובה כמו שנתקבלה הלכנה שנתמעט ביום הזה ולתת להם פתחון פה שישבו:

ועוד זאת, וירם [המין] קולו ויאמר: בנים סכלים אתם כאשר התרתם לשפוך דם גוים, ומי הביאכם עד כה דאמרינו טוב שבגוים הרוג' ואמרינו הגוים והרועים בהמה דקה לא מורידין בבור ולא מעלין מן הבור ואפי' טובע בנהר לא נתהייבתם להעלותו הכזה נהיה מימי קדם, ועוד אמריתו שאם יש בחצר א' תשעה גוים וישראל אחד ביניהם ותרק אבן לגו והרג ישראל שהוא פטור כיון שהגוים רבים, ואיכא למימר לישראל לא נתכוון

לפניך דבר הגון אמעוט א"ע? עד דמסיק חזייה דלא מיתבה דעתה אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה עלי שמעטתי את הירח, ויבזה המין בעיניו את אשר כתוב לפניו ויצעק אל הגלחים הגהיה כזה עם אשר כתוב בתורתם כי אלהיהם חטאו, ויצוה להביא קרבן לכפר עליו על חטאו, לזה יצחק כל שומע:

ויען למואל, הרב רבינו יחיאל, ציר ישראל: תחלת דבריך סכלות והוללות, רעה וכסילות, ואין בהם רית, כי גבהלת על הירח, אשר דברה, ומי שם פה ושירה, בעצי היער, אשר רגו בשער דוד המלך כדכתיב או ירגנו כל עצי היער וכו', העל זה צחקת, לרעתך לענת, הלא רבים מאלה הכתובים והלא כתיב השמים מספרים וגו' וכתוב הללויה שמש וירח, וכל החושים אומרים כי יש חיות לכל צבא השמים.

ואשר הריעות לדבר על האי דקאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה וכו' הישרה עקשת ולא הבנת פתרון הדבר כי ע"כ אחרי אשר כתוב ויעש ה' את שני המאורות וכו' וכתוב אחד אומר את המאור הגדול ואת המאור הקטן, ויש לך לתת לב למה נתמעטה ובמה היתה יכולה לחטוא שתתמעט באותו חטא, שהרי עדיין לא נברא אדם לאמר שאדם השתחווה לה ולכך נתמעטה, אלא ודאי ע"י מלשינות נתמעטה, וכתוב לא יגורך רע, דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו, אין לך שנאי ומשוקץ לפני המקום כמו מלשון שנאמר מלשני וכו' גבה עינים אותו לא אוכל אל תקרי אותו אלא אתו כד', וכתוב אחר מכה רעהו בסתר. וע"י שקיטרגה הלכנה בחברתה מעטה המקום כמשפט המלשין, ועשית לו כאשר זמם,

באף ובחמה המקום הזה, חינו שמא ל מנת כן באים ויפר מופר, ולכך

ככל נדריי לכל עדת גוה, אין שלא יכשל ודקאמר ושבועות, מו ואין יים שבין פר אם לא לקה הוא בור ויקח קה אלא מלך בלא שפתיך השבועה ז' נשבע לא קיים בע לבטא יו ולהרע יב"ג גבי בעו להם מ ואמרו אצפ"כ בעונים: ד הבא ממארת, הצופה בהה"א מרה ירח מלכים ומעטי שאמרת:

הנשנה. אך שם בפ' אלו מריפות ס' ע"ב. (כד) עיין מזה ה' ע"א. כח) עיין מאור עינים חלק אמרי בינה פס"ו (הוצאת קמל צד 212).

נתבונן רק לגוים, והכי תניחיהו בכחובות פ"ב כה) וארב לו וקם עליו פרט לזורק אבן לגוי, ה"ד אלימא דאיכא ט' גוים וישראל א' תיפוק ל' דרובא גוים גינהו, וכן אמרו רבוהיכם בפ' ד' מיתות כו) על שפיכת דמים גוי בגוי וגוי בישראל חייב ישראל בגוי פטור, ואמריהו כו) גוי ששבת חייב מיתה, וכן גוי העוסק בתורה חייב מיתה, ואמריהו דגוי נהרג בעד אחד זבלא התראה, וממון הגוי מותר לגנוב ולגזול ולהטעותו דדרשיתו ראה ויתר גוים ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח ולא קיימם עמד והחיר ממנום לישראל, ודרשיתו שור של ישראל שנגח שורו של בכרי פטור ושל נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם, ואיכא נמי גוים דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו ומאוסים אנו ביניהם כחגבים וכזבובים, ואמריהו מגע גוי ביין אסור אפילו חינוק בן יומו, ואמריהו כל ליצנותא אסורא בר מליצנותא דע"ז דשריא דכתיב כרע כל קרס גבו וכן קרסו כרעו יחדיו, וכתיב לעגלות בית און יגידו שכן שומרון כי אכל עליו עמו וכמרינו עליו יגילו על כבודו כי גלה אל תקרי כבודו אלא כבידו. פירוש הריעי המכבידו, הרי שהותר לכם לחרץ ולהבנות הע"ז, ועוד תנתייהו אין מעמידין בהמה בפונדקו של גוים מפני שחשודין על הרביעה, ואשה לא תתיחד עמהם מפני שחשודין על העריות, ואדם מפני שהן חשודין על שפיכת דמים, ולא תתילד אשה בכרית ולא תניק את בנה מפני שמגדלת בן לע"ז, ואמריהו אסור ליתן לגוי מתנת חנם משום לא תחנם, ואסור לומר כמה נאה גוי זה שנאמר לא תחנם לא תתן להם חן, ועל אבידה אתם אומרים שאסור להחזירה לגוי משום שנאמר למען

ספות הרוה הוא היע ועוה, ועתה כליתחכם אגלה ומיד כל דמינו לנפשותינו אדרוש, וטוב לכם לחרוש בשור וחמור יחדיו או לחרוש מדבר כדברים האלה, כאשר דמיתם לעשות לנו כן משפט לעשות לכם, ומי יצילכם באמרכם ככה, ואיככה : הוכלו להמליץ ?

וי"ט איש האלהים פניו באדרתו, ורוח אלהים נוצצה בו, ויאמר אל המין : ברוב דברים לא יחדל פשעך, ועתה הראשונות אודיעך והאחרונות אשמיעך, ובמלכותך תלכד, לא יהיה לך גין ונכר, פערת פיך בראשית ברוח קדים חרישית על פירוש, טוב שבגוים הרוג" הידעת איפה נחרת ובאיזה ספר נכרת ברותותו ?

ויאמר : לא, אף רש"י גדול הית ובקי, ובו האמנתם יותר ממשה רבכם.

ויאמר הרב : למה זה פערת פיך לבלי חק על אשר לא ידעת מהו לשון „גוים" יש בלשון הזה טובים ורעים, טובים שנאמר הללו את ה' כל גוים, ורעים שנאמר כל גוים שכחי אלהים, ועתה הטאתך אודיעך, ואגיד לך האמת, והנה הוא חרות במס' סופרים בפ' ט"ז ושם תמצאנה, וכחוב שם במלכותה טוב שבגוים הרוג, והדין נותן כך על המקרא דכתיב ויקח כל סוס רכב מצרים במלחמת פרעה, ואותם סוסים מהיכן היו והלא מהו כל סוסי מצרים בברד לא נשאר מקנה רק אל הירא דבר ה' אשר הניס מקנהו אל הבתים, והם גתנו סוסייהו אל פרעה להלחם בישראל, ומכאן אמר ר' שמעון טוב שבגוים במלחמה הרוג, כי אין לך אדם כשר ונאמן, שכיין שבא להלחם עמך שלא בא להרגך, ואם בא להרגך השכם להרגו אפי' לישראל שנאמר

ואם

ועוד אוכיח לך כי כל הגויים לא
כדרכן מיירי, שהרי ידעת כי בכל
נפשינו אנחנו שומרים את התורה, וכמה
נסקלים ובשרפים ונטבעים ונהרגים ונחנקים
יש ממנו עליה, וכל מה שאסור בהנך
גויים עבדינן בכס, דתנן לפני ידיהן של
גויים שלשה ימים אסור לתת ולשאת
עמהם, תלך עתה ברחוב היהודים ותראה
כמה עושים אפי' ביום החגא, ועוד תנן
אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גויים
ובכל יום אנו מוכרים בהם לגוי, ועושים
עמהם שותפות, ונמתידין עמהם, ונותנים
תנוקות שלנו תוך בתיהם להניק, ומלמדים
תורה לגוי, שהרי יש כמה גלחים יודעים
לקרא בספר יהודית, ועוד האיך נחשדתי
על הרביעה והלא אין לכם דין ומשפט
כיוצא בזה שאתם עושים לרובע ולהורג
את חבירו, אלא אלו הן המצרים
ששטופים בזימה וברביעה דכתיב בפרשת
עריית וכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע,
וכתיב כמעשה ארץ מצרים אשר יצאתם
משם לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר
אתם באים שמה לא תעשו, הרי מצינו
שהמצרים והכנענים שטופים בזימה וברביעה
ולא אתם שאין בכל הגוים אנשים שאינם
נשואים.

ודקאמרת כל לצנותא וכו', היינו
שדרכה לעבודת בזיון כמו
פער ומרקולום, שהרי על איתת עבודת
זרה קמייתי נבו ובית און דכתיב גבי
נבו כרסו כרעי יחדיו וכו' וכן לעגלות
ב"א דקרינן על כבודו. אבל שאר
גיביל לעולם אסור כיון שאין כתב בספר,
ואמרו לא הכל יודעים כלה למה נכנסת
לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' נחתם
עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה
נהפך עליו לרעה, ואמרו בעון גיבול פה
הדבר מתרבה, ועתה אוי לך ושוך לך כי
בקשת

ואם במחתרת ימצא הונכ וגו' שמותר
להרגו, אבל אם אתה בא להלחם עמו
תקרא לו לשלום, וכן מצינו אפי' בז'
עממים כי תקרב וכו' וקראת אלי' לשלום,
ומכאן הוכחתיך שאפי' בשעה שאתה בא
להלחם בם שאסור להרגם תחלה ואפי' בז'
עממים שנאמר בהם לא תחיה כל נשמה
צריך לקרא להם תחלה לשלום וכל שכן
שלא בשעת מלחמה, ואומה זו שאנו
בניהם והם שומרים אותנו להחיותנו,
אנחנו מאוד מחזיקים איסור ועונש להזיקם
ואפי' כמלא חוט השערה לא בם ולא
בממונם, ועל שפ"ד הזהירנו מכל האומות
דכתיב לא תרצח ולא הפריש בין ישראל
לשאר אומות, ועוד שפ"ד נאמרה ונשנית
לזה ולזה נאמרה, נמצא שאנו ואתם
מוזהרים על כך:

והדין דתשעה גוים וישראל ביניהם
דפטור היינו באלה ד' עממים
שהשלימו והיו למס כמו הגבעונים ואפי'
פטור אבל אסור לעשות ולקח, אבל
כדרכו לעולם מתחייב, וכן ההיא דאמר
ישראל בגוי פטור וכן גזל הגוי למאן
דשרי וכן אבידת הגוי וכן מתנת חנם
לגוי, נקוט ההיא כללא בידך דכל גוי
שבתלמוד היינו באחד מו' עממים שהשלימו
למס, ואעפ"כ אמרינן דאסור לבוא עליו
בעקיפין שנאמר וחשב עם קונהו ואפי'
בשידינו תקופה עליהם, ועוד תנינן
מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל.
ועוד חייב אדם ליתן שלום לגוי תחלה
ותנן בגזיקין כח מחזיקין ידי גוים
בשביעית, פי' נותנים להם שלום להחזיק
ידם, ועוד תניא מבקרין חולי גוים עם
חולי ישראל וקוברין מתי גוים עם מתי
ישראל ואין מוחין עניי גוים בלקט שכחה
ופאה, ור' יוחנן הוי קמי מקמי סבא דארמאה
לכבודו כט).

בקשת לשלוח יד בנו באמרן כדברים האלה.

ויען הנבל: הלא כמה רבבות נפלו מכם בחרב ברייטנא (לב), ואניוב (ג), ופוייטוב (ד), ואיה הם הנפלאות והאותות אשר עשה לכם אלהיכם אם אתם עם סגולה כאשר אמרתם.

ויען הרב: הוא בכתיבים שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת וגו' הכל בכתב השכיף, אך לעת קץ יעשה לנו מופתים גדולים כיום עלותינו ממצרים שנאמר כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות, בסוף מיכה חמורשתי.

עוד שאל הרשע, נשוי פשע, כשבא נחש על חיה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן.

ויען הרב: אין זה אלא באותן גוים שאמרתי לך כנענים ומצרים השטופים בוימה ולא עמדו על הר סיני ולא קבלו את התורה, אמנם אתם שקבלתם את התורה ואלהיכם לא בא לסתור תורתינו ולא הוסיף ולא גרע א"כ לדבריהם פסקה זוהמתכם ועליכם לא דברו חכמי התלמוד.

ויען אויב ויאמר: הנה יום כיום מאמר מרי קבעתם ובמארה אתם נארים הגוי כולו. איש איש על דגלו באותות שמונה עשרה על המשומדים ועל הגלחים ועל שאר העם, ויקרא לפניהם ברכת למשומדים אל תהי תקוה אלו הכופרים הבאים לצל הגוים, וכל המינים כרגע יאבדו אלו הגלחים שהן תלמידי גוצרי, וכן פירש רש"י על דהמינים והמסורת שהן תלמידי גוצרי, ומלכות זדון מהרה תעקר זה המלך וכל העם שאתם קוראים למלכות זה מלכות הרשעה מלכות חייבת ועוד אמריתו שהם נידונים בגיהנם וגיהנם

כלה והם אינם כלים, דתניא בפ"ק דר"ה פושעי ישראל בגופן ופושעי או"ה בגופן יורדין לגהינם ונדונין שם י"ב חודש לאדר י"ב חודש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפוזר ונעשין אפר תחת כפות רגלי הצדיקים, אבל המינים כגון תלמידי ישו אלו הגלחים והמשומדים אלו הכופרים ביראתם ובאים ליראת הגוים ושכפרו בתורה יורדים לגיהנם ואינם עולים לעולם ונידונים לדורי דורות, הגיהנם כלה והם אינם כלים, ופושעי ישראל שלא בגופן אין האור של גיהנם שולט בהם ק"ו ממובח הזהב, שלחי מס' תמיד לה, הנהיה כעס הזה המקללים הגוים והגלחים והמשקצין אותם בכל כחם.

וידן ה' עם הרב רבינו יחיאל, למען עמו ישראל, וישם דבר בפיו, וממנו היה מענה לשונו, וישב אל האכור לפי דבריו, ויען: ראש דברך על קדלת המשומדים רשע הרשעת וטוב לא דרשת אל תהי תקוה אל תהי תקוה להם במקום יראתם פן ישוקצו במקום שהם ולא ישובו לאמונתם הראשונה, והמינים לא תלמידי ישו אלא אותם שמאמינים בתורה מסיני ולא בתלמוד.

ויען הצורר: הלא פי' הרב הגדול שלכם רש"י, שהם תלמידי ישו הנוצרי בריה פ"ב עלה דההיא המינין והמסורת. והאפיקורסין שהבאתי.

ויען הרב: אטו כל מה דפירש רש"י שריד וקים? הלא ידעת כי ר"ת ור"י וגאונים עולם הקשו עליו הרבה וסתרו דבריו בכמה מקומות. אמנם לפי דבריו יכולתי לומר כי לא היה זה ישו אלהיכם, כי לא נקרא מין אלא המאמין בת"מ בכתובתה ולא בפ"י חז"ל, וישו אלהיכם לא האמין בה בכתובתה ולא מין י"ה כי אלקים היה לפי דבריהם, ואם

רשעה לקש, ומי הוא זה המכיר את בוראו ובוטח בו כגון קרקפתא דלא מנת תפילין מחמת שמבזה אותם יהי לקש כמו קש הממהר להדלק מכל דבר ולהם אותם היום הבא, כי בדבר קל ישרפו כשיהיו קש, ואותו היום ישרפו הזדים יהיה מרעא לצדיקים שנאמר שמש צדקה וגו', ואחר שישרפו יהיו אפר של קש תחת כפות רגליהם של צדיקים שנאמר ועסותם רשעים וגו', נמצא דברי רבותינו שיש גיהנם כלל ויש גיהנם שאינה כלל.

ועל אשר שאלת לקוראים על מלכות זדון שהיא מלכות זה, הנה עולה תחת לשונך ותרמית בשפתך, כי על מלכות זה לא דברנו, ולא נקרא זדון אלא אותו המכיר את בוראו ובוטח בו כדכתיב והיו כל זדים וגו' לקש, והוא פרעה מלך מצרים שעשה לו אלהינו ביה צסים ונפלאות גדולות ומופתים ובעט ואמר מי ה' אשר אשמש בקולו, וכן גבוכדנצר מלך בבל שהיה מכיר בוראו ואמר אצלה על במתי עב וגו', ועליו כתיב בירמי' הנה אליך זדון, וכן זדו עליה, כי על ה' זדון, וכן מלך אשר שאמר מי בכל אלהי הארצות וגו', וכולם הרגו את ישראל והגלום מעל אדמתם וטבחום ונלקחם בזה ושרפו ביתם והיכלם וגזזו עליהם מיתות רעות בכל יום ולא עשו להם שום טובה מעולם על אלו המלכיות אנו מתפללים, אמנם המלכות הזו והאפיפיור אשר מצוה בכל כחו לשמור אותנו לתחיותינו ולתת לנו מחיה ושארית בארצם שלא כדין כי אין לנו חלק ונחלה עמם בארץ הזאת, ועל ידם אנו היין אחר הבורא, ומי ישמע לזאת שנבמול רעה תחת טובה, ואם צר ואויב הרע לנו הכי נקציף על כל העם ? על זה נאמר האיש אחד יחטא וגו', לא יהיה הדבר, ולא עלה על לב ישראל לשלם רעה תחת טובה, אלא על זה המלכות

נאמר

ואם נפסך לומר שזה היה אלהיכם ישו כמו שפי' רש"י בדין היא שתלמידיו יהיו גדונים בגיהנם שהם נכנסו בברית התורה שניתנה לאבותינו בהר סיני שנאמר לא אתכם לבדכם כו' עד ואשר איננו פה, נמצא שאף אותם שלא היו בשעת מתן תורה נכנסו בברית, ואחרי שתלמידיו נכנסו בברית שהיו באמונת ישראל קודם וקבלו עליהם ימים רבים ואח"כ פרקו עול מי יוכל לסלוח להם העון הגדול הזה, אחרי אשר לא שבו לא יהיה להם כפרה, וחלקם בגיהנם שנאמר ויצאו וכו' הפושעים בי כלומר בברית שקבלו עליהם באות נפשם ונתנו כתף סוררת למרוד ב', ומה דינם כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה, אש היוצא מגופם לא תכבה לעולם לא יכלו רק לעולם יוטרו ביטורים הללו, וגיהנם כלל לאחרים והם לא יוכלו שלא יכבה אשם וזהו שנאמר וצורם לבלות שאול שיכלו שאול זה גיהנם, והם עצמם לא יהיו כלים, אמנם הגוים שלא קבלו עליהם מעולם הברית אין להם גיהנם כי, אבל אתה שהיית יהודי וקבלת עליך הברית ואח"כ פרקת עול מי יוכל לסלוח לך ?

וישביעון ההגמונים את ציר אמונים, על אמונתך תאמר, אל נוכל לחושצ בחורתינו ?

ויאמר הרב: אגיד לכם דבר אשר בו תושעו אף לפי אמונתכם, אם תשמרו ז' מצות שנצטויתם עליהם בהם תושעו.

ויאמר: הנה עשר יש לנו. ויאמר הרב: טוב ויפה לפניכם, אבל זה המין הנה נצטוה על תרי"ג מצות, אפי' היה עושה תרי"ב שלא חסר אלא אחת יהיה נידן על אחת בכליון, כיון שנכנס בברית שלנו, ויש גיהנם אחד לפושעים כגופן בין גוים בין ישראלים ומקרא מלא בישעי' שנעשים אפר שנאמר הנה יום בא בוער כתנור וגו' וכל עושי

בפי' איה
ב יב
נשמטן
תחת
כגון
שומדים
ליראת
לגיהנם
דורות,
דפושעי
גיהנם
הי מס'
מקללים
בכל
למען
בפיו,
האכזר
קללת
דרשת
במקום
ולא
ים לא
בתורה
שלכם
הנוצרי
בסורת
רש"י
י ר"ת
הרבה
לפי
זה
אלא
חז"ל,
יבתי
ריכס,

ונאמר לו) הוי מתפלל בשלומה של מלכות.
וכו' וכן אמרו רבותינו לו) אתא חברהא
שקלי לשרגיה מקמיהו, פי' שהיה יום
איד ולוקחים כל הגירות שבעיר להדליק
בבית תרפותם, אמר רחמנא, או באולך
או בטולא דבר עשו, פי' או תשימני
בצילך או בצל עשו, ועל אותן המלכות
כמו חברים (או) [שהם] פרסיים או
בבליים שהיו גוזרים עליהם גזירות רעות
ומשונות קבעו קללה, זה לשון ודון הבועט
בכורא ומכיר בו (וודון אין זו חייבת):
עוד שאל זאת, ויפתח פיו ויאמר:
שמעו מלתי ואגידה לכם מלים
התולדים, למשל משלים הנה כתיב בתורהכם,
אין למקום אלא ד' אמות של הלכה,
ואו' ג' משמורות הוי הלילה ועל כל
משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי,
דבוכה בכל יום ביתו והיכלו ובניו שהגלה
בין האומות כדאיתא בברכות (לח), ואמרו
יבי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן
התורה (לט), וזה הצם לא היה ואין להם
תורה, ועון פלילי לתת להם מוחיה, כי
אף תורתם אינם מקיימים רק עוקרים
גורעין מוסיפין ודורשין, ואו' הבל הבלים
כי עוג הלך הבשן העלה על שכמו הר
ארוך ג' פרסאות לזרוק על ישראל
והנמלים נקבוהו ונכנסו ראשו בתוך החור
וגדלו שיניו ולא היה יכול להוציאו
והרגו משה רבם כדאיתא בברכות פ'
הרואה מ) ועוד אמרו כי עוף אחד יש
ושמו בר יוחני והטילה ביצתה וטבעה
ששים כרכים בגשרות מא), ועוד או' כי
פעם אחת רץ אבא שאול אחר צבי ונכנס
בקילית אחת ג' מילין ולא הגיע הצבי

וקולית לא כלתה מב), ועוד או' כי ה'
אימר נצחוני מג) וכי אדם הוא להנצח?
ועוד או' כי לעתיד יאכלו סעודה איה
מלכות הנמלח מששת ימי בראשית שלא
יסריח מד), ואומרים שישתו יין המשומר
בצנביו מששת ימי בראשית מה), ואומ'
כי ר' יהושע בן לוי הערים למלאך המות
ועודנו חי בג"ע מו), ואו' כי אדם הראשון
בא על כל בהמה חיה ועוף ושהוליד
רוחין שדין ולילין, ושהיה גדול מסוף
העולם ועד סופה, וכי היו לו שני
פרצופין פנים ואחור מז), ואומ' שהמלאכים
אכלו שלש לשונות בחרדל בבית
אברהם מח), ואי' שמטטרין קושר תפלין
למקום ועולין מאליהן מט), ואמרו אין
בן דוד בא עד שתפול חומת רומי ותבנה
ותפול ג), ועוד שיהפוך העולם כולו
למינות נא), על כל אלה ועל כיוצא
באלה ישו' וישרוק השומע, הלזה ספר
יאהו חכם דרכו ונבון דבר יערוך ערכו,
כי דברי רוח הורה, וראוים הם לשרף,
כי פעם עשו כן בימי אספנינוס קיסר
שרף את התורה נב), ובימי ר' יהודא
בן בבא גזרו שכל הסומך יהרג וכו' גג),
וגם שרפו את ר' חנינא בן תרדיון על
התורה נד), ויקומו כל ההגמונים לצחוק
על דברי אלהים חיים ויכו כ"ע
כף.

ויקרי ה' עם עבדו ומשרתו בכל נפשו ומאודו,
אשר שם נפשו בכפו, והערה למות נפשו,
בגלל תורת אלהינו ושארית נהלתו וישם בפיו
מענה לכסיל הגיב ופסול ימח ש"ו, ויאמר
הרב אליו: ראש דברך לעגת ושחקת על
הכתוב אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד'
אמות

לו) אבות פ"ג מ"ב. לו) נמין י"ו רע"א. לח) שם ג' ע"א. לט) עיין יבמות צ' ע"ב: מ) שם נ"ד
ע"ב. מא) צ"ל בכורות, והוא שם נ"ו ע"ב. מב) גדה כ"ד מע"ב. מד) ב"מ ג"ט
ע"ב. מד) כ"ב ע"ד ע"ב. מה) מנהדרין צ"ט ע"א. מו) כתובות ע"ו ע"ב וראה בירושלמי ע"ו
פ"ג ה"א. מז) עירובין י"ח ע"א. מח) בבא מציעא פ"ו ע"ב. מט) עיין חגיגה י"ג ע"ב. נ) מנהדרין צ"ח
מע"א. נא) שם. נב) עיין תענית כ"ו רע"ב ב"ז בתמו' שרף אפוסטמוס את התורה. נג) מנהדרין
י"ד רע"א. נד) עבודה זרה י"ז ע"ב:

א"ר כי ה' להנצח ? בודה איה שיה שלם ה' המשומר (הה), ואומ' לאך המות ה' הראשון ושהוליד יול מסוף לו שני שהמלאכים יל בבית שר תפלן אמרו אין מי וחבנה ילם כולו על כיוצא לזה ספר נך ערכו, לישרף, יס קיטר יי יהודא וכו' (ג), ידיון על מ לצחק יכו כיצ

יו ומאודו, מות נפשו, ישים בפיו ו, ויאמר סחוקת על אלא ד' מות

(א) שם נ"ד ב"ם נ"ט שלמי ע"ז בהדרין צ"ח ב' מהורין

ויכוח רבינו יחיאל מפאריז

יג 25

קורבות ולא מיקרי עוקר בכך :

ואשר שא"ת בעוג מלך הבשן הא"ך עקר הר של ג' פרסאות. גוזמא נקט, וכאלה רבות במקרא, ערים גדולות ובצורות בשמים, אלא לפי שהיו גבוהות יותר מדי ונראה שהם מגיעות לשמים נקט הכי ואצ"ם שאינן מגיעות. גם לשון חכמים כך לפי שהיה ההר גדול יותר מדי ונראה לאדם שהוא גדול ג' פרסאות לכך נקט הכי, וכן ותקבע הארץ לקולם, ומה שלעגת על שינוי שגדלו לפי שלא היה יכול להוציאו מצוארו נראה כאלו גדלו שני, וכן כתיב ויד רשעים תקצר, על שלא יכלו לעשות רעה נראה כאלו קצרה ידם, אף כי מעשה אלהינו גדולים ונפלאים מאלה, וע"י משה רבינו עשה פלא גדול יותר מזה, הלא הכה המצרים בעשר מכות וקרע הים והוריד מן והגיו השלו לישראל, וכי דבר תימה היא על עוג ? וכי לא יכול להיות ? :

ועל בר יוכני שטבע ששים כרכים, לשון גוזמא היא כדפרישית, אף באיוב כתב המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן, דמשמע שיש עוף אחד ששמו נץ דמחזיק בכנפיו כל דרומו של עולם, וכי עוף הזה לא יכול ליטבע בביצתו ס' כרכים ? ועוד נזכר לפרש, **ועל** קולית של מת אחד מן הענקים, כתיב ונהי בעיניהם כחגבים המרגלים [שהיו גדולים] יותר מדי היו כחגבים בעיני הענקים, ואבא שאול שהיה בדורות הראשונים היה כחגב בעיני המרגלים וכש"כ בעיני הענקים שהיה במין נמלה, וא"כ היה יכול ללכת ג' פרסאות בקולית :

ובמצותנו בני, דקאמר הכתוב אחרי רבים להטות וכשדור אחד רובן מטהרין הקב"ה מסכים עמהם וכשבא הדור השני ורובן מטמאין הקב"ה מסכים עמהם

אמות של תורה, הלא ידעת ושמעת כי בהיות המקדש קיים היה משרה שכינתו ומצמצמה בין הכרובים שנאמר ונועדתי וכו' עד מבין שני הכרובים, ועל ידי כן היה שמו גדול בגויים וידוע לכל העמים ככתוב בתפלת שלמה המלך ובא והתפלל בבית הזה וגו' למען ידעו הגוים שמך וגו', ולפיכך היתה חביבה לו שנאמר חמיד עיני ה' בה וכו' וכתיב אוהב ה' שערי ציון, ועכשיו שחרבה וישבה בדד ואלהינו בשמים שנאמר אלכה ואשובה אל מקומי הראשון. אין חביב לפניו אלא ד' אמות שגוף האדם מחזיק כשעוסק בתורה, שאין בכל העולם קוראים שמו ועושים רצונו אלא אותו שעוסק בתורה ומתפלל לפניו, וד' אמות היא שיעור קומת אדם נה) :

ואשר פרעת פיך על מה שא"ת רבותינו ג' פעמים הקב"ה בוכה בכל יום, הלא עליו הרחבתם פיהם יותר ויותר ודברתם גדולות ונפלאות מאלה על אלהיכם, ואך רבותינו לא אמרו עליו רק הכתוב ממרום ישאג וממזון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו, הרי שלשה שאגות בפסוק :

ועל אשר נבהלת כי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה לדורות, אינם כותבים לעקור מצוה הכתובה לגמרי לדורות אך לפי שעה, שהרי אליהו עקר והקריב קרבן בבמה כנגד נביאי הבעל וכתיב לא תעלה עולותיך בכל מקום וכו' והא"ך הקריב בבמה אלא מפני צורך שעה לקדש את שם ה' ברבים ולהחפיר נביאי הבעל עקר, מצוה זאת מן התורה ולא עקרה לגמרי לדורות רק לפי שעה (ג), ולכן עשו חכמי התלמוד לצורך שעה ולא לגמרי, וגם כדברים האלה בידכם לצורך המלך אתם מתירים קורבה מאת האפיפור המתיר למלך

נה עיין תוס' שכת צ"ב סע"א ד"ה אשתכח. נו יבמות צ' רע"א.

ללמדך שבא עכ"ב ויהי וקרא להם שמות ולא כצא עזר שלא נתקרה דעתו והיינו דבתיב זיפל ה' אלהים תרדמה על אדם וגו' זאת הפעם וכו', כלומר עכשיו נתקרה דעתו, ובזה לא חטא שעדיין לא הוזכר בכך:

וע"ז שאמרת שהוליד שדין רוחין וליילין, ע"כ הוא הולידן שלא מצינו ברייתן בבראשית, ויש הרבה שיש להן גוף ונשמה ופרין ורבין כאדם ומתין כאותן שקורין לוטין (גו), הרבה מצוי בינינו, וגו' שקורין פיאש (גו) ממי יצאו, התינה אותן שנבראו בלא גוף רק הנשמה לבר כדכתיב לעשות ולא עשה אלו השדים שברא להם נשמה ולא גמר לבראות הגוף. וזהו לעשות (גו) אלא אותן שנגמרו בגוף ונשמה כעין לוטין ממי יצאו, אלא ע"כ באה ליילית ושכבה עמו שלא בידיעתו כי לא היה בה ממש שאין לה גוף והיה פולט בה הזרע, והיא נבראת בבראשית וכמנה יצאו אותן רוחין שדין וליילין והיו שנאמר ויחי אדם מאה ושלושים שנה וילד בדמותו בצלמו מכלל דער ק"ל שנה לא הוליד בדמותו ובצלמו:

וע"ז אדם שהיה גדול כמשמים לארץ וגם מסוף העולם ועד סופו, וכי פלא הוא זה, והלא כתיב ותחסריתו מעט מאלהים, וכתיב כל שחה תחת רגליו, א"כ היה כל העולם כולו תחת רגליו, וגזמא גדולה היא לומר כך שלא חסר מאלהים רק מעט וא"כ לא היה שיעור לקומתו וכתיב מי מרד בשעלו מים וכו', ועל הפרצופין הלא כתיב אחור וקדם צירתי משמע שעשה בו צורה פנים ואחור.

והמלאכים שאכלו ג' לשונות בהרדל, גדולה מזו עשו שנאמר ויראו

עמהם נצחוני בני, והיינו למנצח מומה, לומר שמנצחים אותו ושמה מדלא כתיב לנצח:

וע"ז לוייתן ששחקת על שאמרו חכמים כי נהרג מששת ימי בראשית, הלא כתיב ויברא ה' את החייתים הגדולים בשרץ המים, א"כ משמע ששנים ברא, וכתיב ביום והוא יפקד ה' על לוייתן נחש בריח ועל לוייתן נחש עקלתון אלו הם שכתובים בס' בראשית, וכתיב ונהרג את הנחש אשר בים תנין אחד משמע, ואחד הכתוב באותו הפסוק מי הרגו אלא לפי שלא רצה הקב"ה שישרצו בים ויחרבו העם ההולכים בים, ומסתמא מלחו, ועוד כתיב לוייתן זה יצרת לצחק, זה לצחק בו משמע שלא היה אלא אחד שנשאר והוא הרבר דכתיב זה ולא כתיב זאת, וע"כ זכר ונקבה בראם שכל מין ומין שברא הקב"ה זכר ונקבה בראם, ועל הסעודה הלא כתיב והתמשוך לוייתן בהכה וגו' יכרו עליו חברים, יכרו לשון סעודה כמו ויכרה להם כרה גדולה, חברים כמו חברים וישראל נקרא הברים שנאמר היושבת בגנים הברים המקשיבים לקולך, ועוד כתיב ויטע ה' אלהים גן בעדן וכתיב נצר מטעי אותו גן פירות שבו יאכלום, הלא עתה אין אובל אותם, אלא גזמא הקב"ה לצדיקים לע"ל:

וע"ז ר' יהושע בן לוי שהוא חי בג"ע, הלא אליהו חי בשמים שנאמר ויעל אליהו בסערה השמימה, ואלישע שהחיה את המת אחר מיתתו שנאמר וישליכו איש בקבר אלישע ויחי וכו': וע"ז שאמרו רבותינו שבא אדם על כל בהמה ויהי ולא נתקרה דעתו עד שגזדוג לזהו דין היא לומר כך שנאמר ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולכל העוף, וכתיב ולאדם לא מוז עזר כנגדו

גו יעוין כש"י בעילה י"ז ע"כ ד"ה בן תסליין עכתב עד שקודין בושין. זעין במד"ר ויקרא פ"ו אות ג' בחי Feefale עיין התנה"ח צד 871. גזמא אבות פ"ה זעין נתחומא בראשית כ"ו.

להם שמות
ה דעתו
מדרמה על
מר עכשיו
שעדיין
חזין ולידין
ינו ברייתן
להן גוף
בן כאותן
בינינו
או, התינח
מה לבד
השדים
אות הגוף
שנגמר
יצאו ו
עמו שלא
שאין לה
נבראת
בן שדין
מ מאה
מו מכלל
בדמותו
לארץ
פ, וכי
וחסריותו
רגליו,
רגליו,
א חסר
שיעור
מים וכו',
וקדם
פנים
בהרדל,
שנאמר
ויקרא
ת ב"ו.

זכות רבינו יהיא מפאריז

י"ד 27

נחלתינו בעגלה ובזמן קרוב, אמן אמן
סלה :

חתימת המעתיק הראשון.

כלן שאלות דונין המין, זכותו אל
יטמין, ורשעתו יכמין, תיטח
נפשו לעלמין, יבוא רקב בעצמותיו,
ותחתיו ירגז, תאכלהו אש לא נפה,
תולעתו לא תמות, ואשו לא תכבה, והיה
דראון כל בשר, וכל זה שאל לרבינו
יהיא ב"ר יוסף יבא שלום ינוח על
משכבו והיתה מנוחתו כבוד, וזה היה
לפני המלך והמלכה בפריש בחצר בית
המלך, ושם נקראו כל ההגמונים משנן
משגלין ומפריש והעוקשים והחובלים
שגת אחרית ה' ימים בחדש תמוז יום ב'
פ' בלק ויום ג' אחריו, ורות אלהים
היתה עליו להשיב על ראשון ראשון
כדברים האלה ואף כי לבדו היה בין
הגוים, וצור יטיב אחרית מראשית, והימים
האלה ה' במשמר מר לבלתי יגיד לרעיו
מענה פיו, ואחריו הובא רבינו יהודה
וצ"ל בן רבינו דוד ביום ד' פ' בלק
ויען ברוח שכל, ויכלו תשובות המין
והמאמין, ברוך השוב והמטיב הנותן
ליעף עצמה חסלת וסליקא חזק ונתחזק,
הכותב לא יוזק, לא היום ולא לעולם,
עד אשר יעלה חמור בסולם סא).

ויראו בני אלהים את בנות האדם וכו'
שלקחו להם נשים למטה, כ"ש שאכלו
דרך העברה.

וע"ז שאמרת ששרפו את התורה בימי
אספינוס. לא התלמוד לבר שרפו
אלא כל התורה כולה שרפו, ואתם מודים
בתורת משה שהיא טובה, והתלמוד הוא
פירוש, שאלמלא התלמוד לא היה אדם
יודע מצוה לבא עד תכונתה, ואשר
אמרת ועיר שסומכין בה תחרב, לא על
התורה גזרו אלא על הנסמכין שלא
לקרותם רבי, ור' חנינא בן תרדיון
מעשרה הרוגי מלכות היה, וע"פ הדבור
היה וגזירה מן השמים היתה מששת ימי
בראשית, שהיה ר' אלעזר בן פרטא נתפש
לחמש דברים ונמלט ס) ור' חנינא בן
תרדיון שלא נתפש אלא על דבר אחד
לא נמלט, והיה עוסק בתורה, ע"כ גזירה
היתה, ולא היתה מחמת גריעות התורה
כי לעולם אמת והיינו דכתיב תורת ה'
תמימה משיבת נפש משפטי ה' אמת,
ומגינה על לומדיה, ואליהנו ב"ה אלהי
השמים ואלהי הארץ אשר עשה את
הים ואת היבשה והעביר את אבותינו
בים סוף וקירבן ונתן לנו תורת אמת
ירחם עלינו למען שמו ותורתו ויטיב
לנו למען חסדו להשיב לנו מנות, הלקנו
ענועם חבלינו וחפצנו מחמד לבנו ועינינו
איאיר אפלותינו ונפוצותינו יקבץ במרבץ

א) ע"ז י"ז ע"א. סא) במליצה זו השתמשו הרבה הסופרים והמעתיקים בימי הבנים. ומקורה במדרש
מעשי תורה המובא בכלבו סי' קי"ח וכפרקא דרבנו הקדוש בבא דארכעה סי' י"ח: ארכעה דברים
אמרו הכסאים בעולם. אם יתכן השק יתחכם הכסאי. אם יעלה הסוד בסולם הדור
דעת בכובסים. ואם יגזו נדי מילת תדור כלה עם תמותה ואם ימצא עורב לבן כולו
תמצא כשרה בנשים ובפדרה"ק הוצאת גרינשוט צד ס"ה הגירסא אם יגזו נדי מילת סלה
תדור כלה עד תמותה. וכהופת אליהו תגירסא אם ידור נדי עם נמר תדור וכו'. והנה אשר
נקבו אם יעלה חמור בסולם תדור ואו תמצאו דעת בכובסים. יפלא מהו גריעותא של
בוכסים. ואם כי מלאכתו בויה הן עוד הרבה במהו ראה קדושין פ"ב ע"א ולהיפוך ההוא
בובס מוזכר הרבה פעמים לשבח ונח משלי כובסין מפורסמות לפחוכמות. אמנם מצאתי
בה דו"ש הר"מ ב"ן- לחולין ודפוס וורשא כ"ט ע"ג) שהביא ואמרו באגדה אם יעלה חמור
בסולם תמצא דעת בם כסין. ותיא גירסא נכונה. מקובלת למלת חמור. באשר נקטו בנ"ב כ"ב

ויכוח רבינו יחיאל מפאריז

אברך אל אשר קם על נדיבות ותורותיו לכל נפש
משיבות

בהר חורב באש גלה לבעבור נתן דתו ושם הגשים
נדיבות

עמי חלדי וערות כל צבאי אהובנו בהוד שירות
עריבות

ומי יוכל תהלותיו לספר ולא נאה שפת יתר
להרבות

ספורות כל נבונים בל ידעום גומל חסדו לחסאים
וטובות

פלאיו נפלאו מלב אנשים ורבו עד למעלה
מעריבות

ואפסי אל (אכות) נאה להודות בחלכאים וכל נפשות
עצבות

חוק לבי מאד סב) ואמץ והודה לאל בערץ ונורא על כל
סביבות

אשר עד כה עזרני בחסדו וזכני להשלים
התשובות

ולכן כל ימי חיי עלי זאת אברך על אשר
קם על נדיבות

ע"ד ע"א כל אבא חסר א פל בר הגה סכסא. סכ) הר' יוסף בה"ר נתן חתום בחרוזים ארץ
תוא פוסד הוכוח שלפנינו הר' יוסף המקנא כמכואר בהכ"ו שכתאריז וראה אודותיו כפ' חכמי
צופת מריח גרוס צד מ"ח ובבית תלמוד שנה שלישיית סעסוד 42 והלאה. ועוד נשוב לדבר מסגר
ברצ"ה באחת מהחברות הבאות.

תם ונשלם. שבח לבורא עולם.

בול

הגאון

האלק

הנביא

הרייף

חדש

יחוס

ה) בר

ראשון

ה) הע

דבר

לבינו

תורה

קדשא

יחוס

היה"ק

לקומי

תולדות

ביוזרני

שקב

עקים

מין

אם

בי